

הישיבה השש-עשרה של הכנסת השנייה

יום שלישי, ז' חשוון תשי"ב (6 נובמבר 1951)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.15

א. שאילתות ותשובות

המגורשים חזרו בשבוע שעבר למקומותיהם. במקרים דומים אדאג לכך שלהבא לא תימנע המשכת הלירמודים".

2. מאסרו של חייל שהחתים על
עצומת השלום

חבר-הכנסת י. ברייהודה שאל את שר-הבטחון
ביום ז' בתשרי תשי"ב (7 באוקטובר 1951):

החייל אריה גרונר, כנף 22, חיל האוויר, נאסר ב-17 בספטמבר 1951 במחנה תל-נוף על אשר החתים את חבריו על עצומת השלום (תביעת חווה בין חמש המעצמות הגדולות והתנגדות לזיון גרמניה), והושב בבית-כלא ל-24 שעות על-ידי סרן צבי לוי, ק 22406, למחרת, ב-18 בספטמבר 1951 הועמד למשפט בפני מפקד הכנף ונשפט ל-14 ימי מאסר.

מתוך ידיעתי הברורה שההחתמה על עצומת-השלום אינה מהווה שום עון אף לפי חוקי מדינתנו, הנני לשאלך:

1. המוכן אתה לתת הוראה לשחררו המידי של החייל א. גרונר וביטול פסק-הדין חשירות?

2. מה תעשה כדי שהופעות מסוג זה לא יחזרו בעתיד?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

לפי הוראות מוסמכות של המטה, אסורה בצבא כל פעולה פוליטית — גם זו שמותרת לציווילים. החייל אריה גרונר פעל בניגוד למקורות ועבר עבירה צבאית חמורה, ומשפטו ומאסרו היו כדין.

שר-הבטחון ידאג שגם להבא כל פעולה מסוג זה שעסק בה החייל גרונר — לא תורשה בצבא-הגנה-לישראל.

3. החזרת משפחתו של מר דחול חליל
אשקאר מהלבנון

חבר-הכנסת ר. בסתוני שאל את שר-הפנים ביום י"ח באלול תשי"א (19 ספטמבר 1951):

מר דחול חליל אשקאר, תושב חיפה, עובד בעירייה, הגיש ביוני 1949 למושל המחוז בחיפה בקשה להחזרת משפחתו אשר נמצאת בלבנון במסגרת הסידור לאיחוד המשפחות.

עברו חדשים מספר ובינתיים הגיעו כמה שירות של מוחזרים מן הלבנון, אך תשובה לבקשת מר אשקאר איננה. איילזאת התחיל מר אשקאר לספל בענין על-מנת לזכות לתשובה לפנייתו, והנה נאמר לו אחרי התרוצצר יות רבות, במשרדי מושל המחוז, כי בקשתו הלקה לאיבוד.

באין ברירה אחרת הגיש מר אשקאר ביום 19 בספטמבר 1950, כלומר כשנה וחצי לאחר הגשת בקשתו הראשונה, בקשה חדשה למשרד-העליה בירושלים. שוב

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה השש-עשרה של הכנסת השנייה. אנו נכנסים לסדר-העבודה הרגיל. נתחיל איפוא בשאלות ותשובות.

1. גירושו של מר נעים מכול
מכפר פקיעין

חבר-הכנסת ר. בסתוני שאל את ראש-הממשלה ביום י"ח באלול תשי"א (19 בספטמבר 1951):

ב-16 ביולי 1951, כלומר, שבועיים לפני יום הבחירות לכנסת השנייה, אירעה קטטה על יסוד עדתי בין דרוזים ונוצרים בכפר פקיעין אשר בגליל.

בעקבות מאורע זה הוציא המושל הצבאי בגליל צו גירוש לתקופה של ארבעה חדשים נגד תושב הכפר מר נעים מכול, אחד מפעילי מפ"ם במקום לקראת הבחירות לכנסת השנייה. על-פי צו הגירוש גורש מר נעים מכול לכפר שעב.

לפי מיטב ידיעתי, לא היה מר מכול בזמן הקטטה במקום כלל וכלל, וכן לא היה לו כל קשר עם הקטטה הנ"ל. נוסף לזה יצוין שמר מכול למד עד לפני גירושו בקורס לעזרה סוציאלית בחיפה.

בקשר עם כל זה הנני מתכבד לשאול:

1. מה הניע את המושל הצבאי לגרש איש חף מפשע, מכל-מקום איש אשר אשמתו לא הוכחה כלל וכלל ואשר לא ניתנה לו האפשרות הנאותה להתגונן נגד האשמתו שהוטלו עליו?

2. האם השר חושב לנכון שצו גירוש יינתן בצורה כזאת שהדבר מונע מהנוגע בדבר להמשיך בלימודיו?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

לפי הודעת המושל הצבאי אין ידיעותיו של השואל בענין נעים מכול מדויקות. זוהי ההודעה שקיבלתי מהמושל הצבאי:

"ב-16 ביולי 1951 פרצה קטטה בכפר פקיעין. גורם הקטטה — פגיעת בחור נוצרי בכבודה של נערה דרוזית. הקטטה הפכה לקטטה בין שתי משפחות.

ב-17 ביולי 1951 בבוקר חודשה הקטטה וקיבלה צביון של קטטה עדתית. צביון זה ניתן לה על-ידי מספר אנשי הכפר אשר ניהלו תעמולה והסתה בשעות הערב ב-16 ביולי 1951.

בערב ה-16 ביולי 1951 היה נעים מכול בפקיעין. כתוצאה מן הקטטה נפצעו כעשרים איש, כמה מהם קשה. בהתאם להמלצות המשטרה וידיעות שהגיעו אלי ממקורות נוספים הוצאתי צו גלות נגד שלושה מתושבי הכפר, שני נוצרים ודרוזי אחד. אחד הנוצרים הוא נעים מכול.

מכאן ברור שצו הגירוש הוצא נגד נעים מכול על שהיה מעורב בקטטה, ואין לו שום קשר עם השתייכותו המפלגתית.

ישיבה ט"ז, ז' חשוון תשי"ב (6 נובמבר 1951)
— שאלות ותשובות (בסתוני, שפירא, פרי) —

1. רישום התושבים בוצע בתקופות שונות ושל-
בים שלבים, מפני סיבות טכניות לא נעשה עדיין רישום
התושבים בישובי השבט ערבאל-עראמשה, ולא הוצאו
עוד תעודות-זהות.

2. משרד-הפנים ייגש בקרוב לעריכת הרישום של
אנשי שבט זה, ויוציא תעודות-זהות לאלה הזכאים לקב-
לן.

5. תעודות-זהות לתייירים

חבר-הכנסת ר. בסתוני שאל את שר-הפנים ביום
ז' בתשרי תשי"ב (7 באוקטובר 1951):

בתעודות-זהות אזוריות — הוצאת משרד הרישום
בחיפה — אשר נתקבלה אחרי שבעליה מסר תמורתה
תלוש רישום של משרד הרישום הנ"ל, מצאתי בדף הרא-
שון את ההערה "תייר, ראה עמוד ד". בעמוד הנ"ל תחת
הכותרת "שינויים והוספות" קראתי את ההערה הזאת
"רשאי לשהות בארץ עד...." חתומה עליידי משרד הרר
שום.

נאמר לי שמשרד הרישום הוציא תעודות זהות כאלה
למספר ערבים וארמנים מתושבי ארץ-ישראל אשר חזרו
ברשות השלטונות ארצה דרך קפריסין ומהלבנון
בתחילת שנת 1951.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם חוקי הדבר: להגביל את זמן ישיבתם בארץ
של אנשים אשר קיבלו רשות להשתקע במדינה ונתנו להם
תעודות זהות אזוריות?

2. מה יהיה גורלם של אלה אשר קיבלו את התער-
דות הנ"ל אחרי גמר תאריך שהותם?

שר-הפנים מ. שפירא:

בארבעה באוקטובר נשאלתי עליידי חבר-הכנסת בס-
תוני בענין תעודות זהות לתייירים, והרי תשובתי:

1. אין לקשור הוצאת תעודת זהות עם הרשות לר-
שיבת קבע במדינה. תעודות הוזהות מוצאת אך ורק למ-
טרת זיהוי של נושאה.

2. אשרת תייר איננה היתר לישיבת קבע במדינה.
הגבלת זמן ישיבתם במדינה של אנשים שנכנסו למדינה
בתוקף אשרת תייר — היא חוקית.

3. תיירים המגשים בקשה להיתר לישיבת קבע,
והמקבלים היתר זה — רשאים להישאר במדינה ללא
הגבלת זמן.

6. תיקון לצו המועצות המקומיות
(מועצה אזורית הגליל העליון)
שהוציא שר-הפנים.

חבר-הכנסת א. פרי שאל את שר-הפנים ביום ז'
בתשרי תשי"ב (7 באוקטובר 1951):

קובץ התקנות מס' 203 פרסם שר-הפנים תיקון לצו
המועצות המקומיות (מועצה אזורית הגליל העליון), תשי"-
1950, שלפיו יהיה "השר רשאי לצרף למועצה נבחרת
חברים נוספים, אחד לכל מושב, קיבוץ או נקודה הת-
יישבותית אחרת שאין להם נציג במועצה".

הואיל ולפי פקודת המועצות המקומיות 1941, צו
המקים מועצה אזורית בגליל העליון (קובץ התקנות 73),
סעיף 3א) נאמר בפירושו: "רצה השר לשנות כל פרט

עברו כעשרה חודשים ותשובה לבקשת מר אשקאר איננה.
לאור כל אלה הנני מתכבד לשאול:

א. האם ידוע לכבוד השר שרוב המשפחות של תוש-
בי ישראל שהיו בלבנון והחזרו בינתיים ארצה?

ב. מה הסיבה לטיפול המרושל בבקשת מר דחיל
חליל אשקאר?

ג. מה כבוד השר מוכן לעשות כדי לאפשר את הח-
זרת משפחתו של מר אשקאר, כדי לתקן עליידי כך את
העוול אשר נעשה לו עליידי אי-טיפול בבקשתו?

שר-הפנים מ. שפירא:

אדוני היושב-ראש. ברצוני להשיב לשאלתה כדל-
קמן:

בקשת מר דחיל אשקאר להחזרת אשתו וילדיו ליש-
אל במסגרת איחוד המשפחות הערביות הוגשה ביום
18 בדצמבר 1950, ואושרה ביום 25 בפברואר 1951, ונכ-
לה ברישמה מס' 8 שנמסרה להעדר שביתת-הנשק היש-
ראלית-לבנונית לשם טיפול בהחזרתם ארצה.

4. רישום בני השבט ערבאל-
עראמשה

חבר-הכנסת ר. בסתוני שאל את שר-הפנים ביום
ז' בתשרי תשי"ב (7 באוקטובר 1951):

בגליל העליון עליידי הגבול הלבנוני-ישראלי הת-
יישב בתוך המדינה חלק מהשבט הבדוי ערבאל-עראמ-
שה אשר זה שנים רבות לא זו ממקומו.

היות וביום המפקד הכללי לא הופיעו פקידי המפ-
קד הכללי לרישום תושבי השבט, דרשה המשטרה בפכ-
רואר 1949 רשימה מוסמכת ומואשרת עליידי המוכתר
כדי לכלול אותם במירשם התושבים.

אחרי שלא קיבלו תעודות זהות פנו אנשי השבט
למושל הצבאי והציגו משאלתם כדי להבטיח להם מתן
תעודות זהות כמקובל לגבי כל התושבים. ברם, משעבר
זמן ממושך ואנשי השבט לא זכו לתשובה הם פנו אל
ראש-הממשלה אשר הציע להם לפנות שוב למושל הצ-
באי.

נסיונם האחרון היה פנייתם — באמצעות עורך-דין
— ב"14 בפברואר 1951 אל משרד-הפנים. משרד-הפנים
בתשובתו מיום 8 במארס 1951, הבטיח טיפול בענין
הנידון, אך עברו מאז שבעה חודשים ותשובה ענינית ומ-
ניתה את הדעת איננה. אנשי השבט נמצאים כל הזמן
במצוקה קשה כשאין להם פנקסי-מוזון ותעודות-זהות.

ברצוני לשאול את כבודו:

1. למה לא ניגשו עובדי משרד הרישום אל המקום
הזה ביום המפקד?

2. מה הסיבה להשארית ישוב מסוים במשך שלוש
שנים בערך בלי תעודות זהות?

3. מה סיבת העיכובים עליידי משרד-הפנים בטי-
פול בבעייתם של אנשי השבט?

4. מה כבודו מוכן לעשות לשם תיקון המעוות לג-
בי אנשי שבט ערבאל-עראמשה?

שר-הפנים מ. שפירא:

בשבעה בספטמבר 1951 נשאלתי עליידי חבר-הכנסת
בסתוני בענין רישום בני שבט ערבאל-עראמשה, והרי
תשובתי:

— שאילתות ותשובות (פרי, שפירא) : הצהרת סיעת הציונים הכלליים (שפרינצק, ספיר) : הרכב הוועדות (שפרינצק, בריב"האי) : חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוס) (שפרינצק, בן-גוריון) —

העליון מתייחס לשינוי התוספת בלבד ועל השר להימלך בדעת המועצה כשהוא רוצה לשנות את התוספת. התוספת מכילה, כידוע, בטור א' את שמות הישובים, ובטור ב' את הגושים על רישום קרקע, ותו לא. אם השר רוצה לצרף ישוב לתחום המועצה או להוציאו מתחום המועצה, עליו להימלך בדעת המועצה. אך לא כן כשרוצה השר לצרף חברים נוספים למועצה נבחרת כפי שמדובר בסעיף פ(ג) לפי התיקון שפורסם בקובץ התקנות 203, על מקרה זה אינו חל הסייג מסעיף ז(א).

מסרטי התוספת יימלך תחילה בדעת המועצה, הריני שואל את השר :
א. הנמלך השר עם המועצה האזורית בגליל העליון בסרם פרסם את התיקון הנ"ל?
ב. האם ברור לשר, כי אם לא נמלך במועצה האזורית — כפי שידוע לי — אין התיקון הנ"ל בעל תוקף חוקי מחייב כלל?

שר-הפנים מ. שפירא :

הסייג מסעיף ז(א) לצו המקים מועצה אזורית בגליל

ב. הצהרת סיעת הציונים הכלליים

התפתחותה מותנים בקיום משטר דמוקרטי וחפשי במדינה.

אנו מאמינים כי תנאים אלה קיימים ואפשריים רק בשילובנו במערכת היחסים הידידותיים של מדינות הדמורקראטיה החפשית המערבית וקיוצו העם היהודי השוכנים בהן.

אנו רואים את כיוון מדיניות החוץ של מדינת-ישראל לאור ההנחות האלה, אנו מציינים כי היסודות אשר קבע שריהחוף בסקירתו אמש בשטח יחסינו עם המערב מהווים שינוי יסודי במהות העמדה של מדיניות גייטראלית או מדיניות של איהודות ששימשה עקרון לעמדת הממסלה עד עתה. ראינו והננו רואים שינוי זה כחיובי וכמוכרח-המצאות.

אנו תובעים שהממשלה ומשרד-החוץ יקיימו התיצצויות קבועות עם ועדת-החוץ-והבטחון בכל שלב משלבי התפתחות המצב בעולם ובאזורנו.

היו"ר י. שפרינצק :

למען מנוצח תקלות הייתי רוצה שיוכנס סדר מסוים בכנסת לגבי הודעות, ולפני שייקראו בכנסת יימסרו בכחב, כדי שאפשר יהיה לעמוד על טיבן.

ג. הרכב הוועדות

פטר, ייכנס מטעם פועלי ישראל אגודת ישראל חברה-הכנסת מינץ, מטעם מפלגת פועלי ארץ-ישראל ייכנס לוועדה זו חברת-הכנסת כפרית במקום חברה-הכנסת אסף. לוועדת-השיריר תימציבוריים ייכנס מטעם מפלגת פועלי ארץ-ישראל חברה-הכנסת הכרמלי. לוועדת-הכנסת ייכנס מטעם המפלגה הפרוגרסיבית חברה-הכנסת רוזן במקום חברה-הכנסת הררי המתפטר.

הצבעה

השינויים נתקבלו.

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוס),

תשי"ב—1951 * (קריאה ראשונה)

שר-הבטחון ד. בן-גוריון :

אני רוצה לבקש מן הכנסת להאריך תקנות-שעת-חירום בדבר רישום כלי רכב, כלי שיט וטיס למען הכשיר

היו"ר י. שפרינצק :

נעבור לסדר-היום הקבוע שלנו. רשות-הדיבור לשר-הבטחון.

ישיבה ט"ז, ז' חשוון תשי"ב (6 נובמבר 1951)
 — חוק להארכת תוקף של תקנות־שעת־חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוסו) (ב'גוריון),
 אריאב, רובין, ב'אליעזר) —

דחוף המצריך הסדר מידי, ואין זמן לפרוצדורות החקיקה הרגילה, והסבר זה התקבל על דעת חברי־הכנסת — אינני חושב שיש הצדקה כלשהי לכך שהממשלה מציעה לנו עכשיו להאריך את תקפן של התקנות, שהודגש שהן זמניות, למשך יותר משנה.

אני מקבל ברצון את הודעת שר־הבטחון, שהממשלה עומדת להגיש הצעת חוק בענין זה. אכן זוהי הדרך המתאימה. אבל אם הממשלה עומדת להביא הצעת חוק, הרי אין כלל צורך להציע הארכת תקפן של התקנות הנידונות עד כדי שנה ויותר. שני הדברים אינם עולים בקנה אחד. או שהממשלה מתכוונת להציע הצעת חוק שיסדיר את הענין הזה, ואז דרושה לכל היותר הארכה של חודשיים או שלושה, ואנו מוכנים לתמוך בהארכה מסוג זה; אבל, כאמור, אין אנו יכולים להסכים לסדרים כאלה. מי שיראה את החוברת הכחולה האחרונה של הצעות החוקים, יראה שכל מה שיש בה הוא דבר אחד ויחיד: הצעות חוקים להארכת תקפן של תקנות שעת־חירום. כבר קשה לבטא את השם הזה.

יש לנו כנסת, הכנסת איננה עובדת, אין כל מניעה להעסקתה בעבודת החקיקה הרגילה. הייתי מציע איפוא לממשלה לא לברור לעצמה את הדרך הקלה יותר של התקנת תקנות עליידי שר או עליידי הממשלה, על־מנת לבוא אחר־כך ולבקש את הארכת תקפן מדי פעם בפעם. סוף־סוף דרושה הדרך הרגילה של חקיקת חוקים כדי לאפשר דיון לגופם של העניינים, ולא דיון אנגלי־אורחא על הצד הטכני.

אנו לא נתנגד להעברת הענין לוועדה, אולם נשמור לעצמנו זכות להעיר בוועדה המתאימה הערות ענייניות לגבי תכנן של התקנות. מכל מקום, נציע שלא תהיה הארכת יותר מאשר חדשים או שלושה חדשים נוספים לכל היותר — אם הממשלה תעמוד על כך.

אריה ב'אליעזר (תנועת החרות) :

אדוני היושבים, כנסת נכבדה. בתנאים בארץ, שודאי יעמדו בעינם עוד תקופה ארוכה, נעמוד בפני ההכרח לערוך מדי פעם בפעם גיוס או מפקד על כל כלי רכב או כל מכשיר אחר שייראה לטוב או למועיל מבחינת כוח ההגנה. משום כך מפליא הדבר שחוק זה, שהכל מכירים בחיוניותו ובחשיבותו, הוא עדיין חוק זמני, וגאלי צים להאריך אותו מפקדה לפקידה. ראוי הוא שיהפך לחוק קבע, כמובן בשינויים קלים, מאחר שהבית כולו מאוחד בהכרת חשיבותו של החוק.

ברצוני רק להעיר הערה אחת. נדמה לי שמשרד התחבורה — אשר ברשותו נמצאות כל הרשימות המתאימות על כוח כלי־הרכב — יכול להועיל הרבה בשטח זה, והוא יכול לפטור אותנו מן הצורך להטריח מנגנון שלם ומיוחד, כדי להעביר מפקד נוסף מדי פעם בפעם. אין זו רק שאלה של הפעלת מנגנון ושל הוצאות מיותרות. בדרך־כלל עבודתו של מנגנון גדול הנפגש עם הציבור בענין חיוני כל־כך לא תמיד עוברת ללא התנגשות וללא התמרמרות, ויש למנוע קשיים מיותרים בהגשמת החוק הזה.

אשר לתקפו של החוק, לא מבחינת הזמן, אלא מבחינת הכוח הניתן למבצעי ההחלטות מכובדות ולדרוש את גיוסם של נהגים שברשותם מכוניות וכו' — הרי ידוע שלכל כלל יש יוצא־מ־הכלל, ואנו יודעים שיש מספר גדול של אזרחים העובדים בשטחים רבים, אם פרטיים

מיום ושימושם עליידי צבא־ההגנה לישראל בשעת הצורך. כידוע לכנסת, הוצאו תקנות אלה לשעת־חירום, בהסכמת ועדת־החוקים־הבטחון. מטרתן של תקנות אלה הן:

א. לדעת מה הם כלי הרכב, השיט והטיס, וכל אמצעי ההובלה האחרים ובתוכם: סוסים, חמורים ופרדים, אשר בשעת־חירום אפשר יהיה להשתמש בהם לבטחון המדינה.

ב. לתת סמכות לצבא לגייס בשעת הצורך כלי רכב אלה לתקופה שלא תעלה על עשרים ואחד יום. הגיוס נעשה לאחר בדיקת כלי הרכב והערכתם. בהערכה משתתף גם שר־התחבורה וגם בעל הרכב או בא־כוחו.

אני רוצה לציין בסיפוק רב כי בשני המקרים שבהם גייסנו כלי רכב, בזמן התמרון לפני השנה והשנה, נעשה הדבר בסדר גמור ולשביעת רצונם של בעלי הרכב והנהגים. ובמקרה שנגרם נזק כלשהו סודר הדבר לשביעת רצונם של הבעלים. אנו מכינים חוק קבוע בענין זה. אולם עד אשר ינוסח החוק על יסוד הנסיון של שתי השנים, ויתקבל בכנסת — יש צורך זמני בהארכת התקנה לשעת־חירום, אשר כידוע תקפה הוא רק לשלושה חודשים. הממשלה מציעה לכנסת, עד אשר יובא חוק חדש, קבוע, להאריך את תוקף תקנות־שעת־חירום עד 31 בדצמבר 1952.

אגב הארכת החוק אנו מציעים שני תיקונים קטנים לתקנות אלה, והיעיקר שבהם הוא, שבעל כלי הרכב — והוא הדין לגבי כלי שיט וטיס, אך בעיקר מכוון הדבר לגבי כלי רכב — יהיה חייב למסור על כל השינויים שחלו במצב הכלים לאחר שרשם אותם, כדי שבמקרה של צורך ידע הצבא אם אפשר להשתמש בהם, ומה הם השינויים שחלו בכלל.

היו"ר י. שפרינצק :

הדיון איננו סיעתי, ואני סבור כי יהיה זה נכון אם אקבע לכל גואם עשר דקות. רשות־הדיבור לחבר־הכנסת אריאב, ואחריו — לחבר־הכנסת רובין.

חיים אריאב (הציונים הכלליים) :

כנסת נכבדה. מובן, שאין לי מה להעיר להצעה שהוצעה כאן — לעצם הענין, אני מחשיב את הצורך במפקדים ובהכנת חומר לשעת־חירום. אין לי מה להעיר גם לתיקונים המוצעים. מאחר שחלים שינויים שונים במצב הרכב, על הצבא לדעת זאת.

אולם מצאתי לנכון לומר מעל במת הכנסת דברים אלה: עד מהי תקפים מדינתנו על יסוד חוקים ותקנות של שעת־חירום שבאו לנו בירושה מהשלטון המאגד־טוריז הגיע הזמן לחסל תקנות אלה וחוקים של שעת־חירום המבוססים על ירושה זאת. הואיל וביחס לשאלה זו מכינים חוק מיוחד, אני מציע רק תיקון אחד להצעה הזאת, שנאריך את תקפו של החוק עד ל־31 במארס 1952, ובזה יש כבר הארכה של למעלה משלושה חדשים מעכשיו, ולבלד שיובא סוף סוף לכנסת חוק קבוע. בדרך כלל עלינו לחלול לחיות ולהתקיים לע"פ חוקים ותקנות שבאו לנו בירושה מן המאגד־טאט הבריטי.

חנן רובין (מ"פ) :

כנסת נכבדה. חוששני שמשתרש אצלנו יותר מדי הנוהג שבמקום להסדיר עניינים מסויימים בדרך המקור בלת של חקיקת חוק, משתמשים באפשרות הטכנית של התקנת תקנות לשעת־חירום. אם הוסבר פעם שיש ענין

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוסו) (בן-אליעזר, הררי, סטופ, בן-גוריון, שפרינצק); חוק שירות מילואים (תגמולים) (שפרינצק, מאירסון) —

להביאה בפני הוועדה, ביחס לדרך הקלה שנוקטת הממשלה בחיוב האנדרת להמציא מיסמכים, למלא טפסים, להודיע על שינויים וכו'. למעשה נמצאים ממילא הדברים האלה, רישום כלי הרכב, בידי משרד המשטרה או משרד התחבורה, שבירו הפיקוח על כלי-הרכב. משרד הבטחון צריך היה לטרוח ולתאם את פעולתו עם פעולת משרד המשטרה, ולדאוג לכך, שבשעה שכלי-רכב נרשם במשרד המשטרה, יועברו הפרטים גם למשרד הבטחון. החוק מדבר על רישום מיוחד. רישום נוסף, טפסים נוספים, פי-רוש הדבר, תורים, ביטול זמנם של הפקידים, שבמקום להעלות את פריון-העבודה יעסקו במילוי טפסים. יש לחפש דרך לבטל עד כמה שאפשר את הכפילות בעבודת המשרדים ברישום, בהודעות-שינויים, בחילופי כתובות וכו'.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

עלי להעיר לחברי-הכנסת אריאב שטענתו מיוסדת על אי-ידיעת העובדה, שאין לתקנות לשעת-חירום אלו שום קשר עם שלטון המנדאט. לא ירשנו את התקנות האלה מהאנגלים, הן הוצאו על ידינו; הדבר נעשה לא בחוק אלא בתקנות לשעת-חירום מפני שהצורך בתקנות אלו התעורר זמן-מה לפני התמרון, ולא היה סיפק בידינו להכין את החוק בזמן כה קצר. גם לא היה לנו די נסיון כדי לחוקק חוק-קבע. אני מצטרף גם למה שאמר חבר-הכנסת הררי, כי לפעמים מוטב שהכנסת תצטרך לאשר תקנות מפעם לתפעל, מאשר יהיה חוק קבוע, כי התנאים עלולים להשתנות ולא יהיה צורך כלל לא בתקנות ולא בחוק. במקרה הנידון אין מל הררי צודק, הצורך שגרים לתקנות שעת-החירום ברישום כלי הרכב וגיוסם, לצערי לא יעבור מהר, ורצוי שייקבע בענין זה חוק קבוע. ועד שיערך החוק — יש צורך בהארכת תקפן של תקנות שעת-החירום. בזאת עניתי גם לחברי-הכנסת רובין.

אשר לדברי חבר-הכנסת בן-אליעזר, עלי להגיד שדבריו התמיהו אותי במקצת, כי אני יודע על התמרות של משהו בקשר עם גיוס כלי רכב, ואהיה אסיר-תודה לו אם יודיע לי על עובדות שנגרמה אי-נעימות לציבור האזרחי. עד כמה שאני יודע היו הסידורים רצויים גם לבעלי הרכב האזרחיים, ואם יש חלונה אני מוכן לבדוק אותה. ואשר לתאריך של הארכת התוקף — אפשר יהיה לדון עליו בוועדה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבין שההצעה היא להעביר את החוק לוועדה לעניני חוק ובטחון. נצביע.

הצבעה

ההצעה להעביר את החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוסו), תשי"ב — 1951, לוועדה לעניני חוק ובטחון נתקבלה.

ה. חוק שירות מילואים (תגמולים). תשי"ב—1951 (* (קריאה ראשונה)

תשי"ב — 1951. הצורך בחוק זה נובע מהתנאים המיוחדים שאנו נחוצים בהם ומאופיו המיוחד של צבא-ההגנה לישראל. כמעט כל עובד בארץ יש לו ענין חיוני בחוק המוצע.

חוק שירות בטחון תש"ט—1949 קובע בסעיף 7 שלו, שכל תושב עד גיל 49 חייב בשירות מילואים; והחוק המוצע בא להסדיר את תשלום שכר-העבודה בעד ימי

או ציבוריים שהם חיוניים מאד. אין יודעים מיהו הקובע מה חיוני ומה אינו חיוני, מי ישוחרר הודות לחיוניות זאת ומי לא ישוחרר. החוק הזה איננו מבטיח זאת. גם זה הוא שטח הפקר הנותן אפשרות להיווצרות התמרמרות ואי-שביעתי-רצון ועיוות הצדק.

על כן אנו מציעים שהחוק יקבע ויתן תוקף לוועדה ציבורית, אשר בראשה יעמוד שופט, אשר תפעל בתפקיד של ועדת ערעורים. במקרה שאורח תהיה לו טענה כל-שהי ויחשוב שנעשה לו עוול, תהיה לו כתובת שיוכל לפנות אליה.

אנו מסכימים להעברת החוק לוועדה.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כנסת נכבדה. לא הייתי נוטל את רשות-הדיבור, לולא דבריהם של חברי הכנסת אריאב ורובין המציעים וחוב-עים מהממשלה, להפוך את התקנות לשעת-חירום לחוק קיים. אני מתנגד לכל השיטה הזאת. אין אנו רוצים להפוך שום תקנה לשעת חירום לחוק תקין, נורמאלי, במדינה. אם נחזיק לחוקק חוק כזה — אני מבין שהממשלה מביאה אותו לפני הכנסת ומבקשת אישור. אבל ישנן תקנות רבות שרק מצב החירום מחייב אותן, ולכן ניתנה סמכות לממשלה במצב חירום מסוים, להתקין תקנות, והתקנות האלו אינן צריכות להיכנס לספר-החוקים כדבר קבע.

אין זאת אומרת, שהמדינה תחרים תמיד מכוניות ושכל בעל-מכונית יצטרך להירשם תמיד; יתכן שדווקא בענין מכוניות ידרוש מצב הבטחון ומצב הצבא שזה יתפך לדבר קבע; הערתי לא באה דווקא לגבי חוק זה.

חברי הכנסת אריאב ורובין טענו: מדוע ישנן תקנות, הנמשכות שנה ושנתיים? דעתי, שמוטב שתקנות אלו יימשכו שנה או שנתיים משייהפכו לחוק-קבע ויכנסו לספר החוקים ויהפכו את כל חיינו למצב-חירום תמדי.

אברהם סטופ (הציונים הכלליים):

אך זה מוכרח להיות בחוק הישראלי.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

לא רציתי לעמוד על הבורות שבטענה הזאת, גם כך זה חוק של מדינת ישראל ולא חוק מאנדאטורי. אלה הן תקנות שהתקנו על ידי הממשלה שלנו, ואנחנו נתנו לשר הבטחון סמכות להתקין תקנות לשעת-חירום. אם שר הבטחון ימצא לנכון להביא חוק — יביא חוק, אך יש דברים המכונים לשעת-חירום בלבד. אני מקוה שחיינו לא תמיד יהיו במצב של שעת-חירום, שיהיה יותר חופש ויותר נוחות. אך יש להכין את האוכלוסיה לקשי שעת-חירום, רק בתקופה של שעת-חירום ורק על ידי תקנות לשעת-חירום שהכנסת מאריכה אותן מפעם לפעם. אל נהפוך זאת לחוק קבע.

ומכיון שכבר עליתי לדוכן, אעיר ערה, שחשבת

היו"ר י. שפרינצק:

נעבור לחוק שירות מילואים (תגמולים) תשי"ב — 1951. רשות הדיבור לשר-העבודה.

שר-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להגיש בשם הממשלה את הצעת חוק שירות מילואים (תגמולים),

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 85).

להיות שמעבידים שטבע עבודתם או עסקם הוא כזה שהם מעסיקים פועלים רבים בלתי קבועים, כלומר זמניים, יהיו משוחררים מעול זה, ואז היה העול נופל רק על המעביד שיש לו פועלים קבועים. מצאנו שעל-פי ההסדר המוצע בחוק מוכרח גם המעביד שיש לו עובדים זמניים לשאת בעול זה, עלידי תשלום לקרן. העובד יקבל מהקרן את המגיע לו.

הדרך בה בחרנו בחוק זה דומה לשיטה הנהוגה בשיטת וויצריה, הארץ שסדרי שירות המילואים בה דומים לסיכונים בארצנו. לשם מניעת הקמת מנגנון מיוחד לקרן התגמולים, קושר החוק את קרן התגמולים לקרן החופשה, לפי חוק חופשה שנתי, שגם בו היסודות הם שווים.

אני מגישה את הצעת החוק, בתקווה שקבלתו על ידי הכנסת תעודד את העובדים בשירות המילואים ותסיר את הכעיה. שבפתרונה התלבטו עד עתה עובדים ומעבידים כאחד. אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה של הכנסת.

הי"ר י. שפרינצק :

אני קובע, שבדיון זה תהיה אפשרות לכל גואל לדיבר עשר דקות.

רשות ההיכר לחברי הכנסת ספיר, ולאחריו לחברי הכנסת גוברין.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים) :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. אנו רואים בחיוב רב את הצעת החוק הזו. הבאה לתקן ליקוי, וכן גם להסיר תקלה לציבור רחב של חושבים, הממלא בהתאם לחוק שירות מילואים בצבא. אבל יחד עם זה יש לי כמה הערות ביחס למיבנה החוק ולרוחו, כדי למנוע כמה ליקויים שאנו רואים בו.

אין להתעלם מן העובדה, שהסדר הכלל של המעמסה הכספית שיפול על המשק של המדינה כתוצאה מתשלום מים, צריך להיות מבוא בחשבון. הבעיה איננה כמורבן בחלוקת המעמסה בין העובד ובין גותן העבודה ; אין לנו שום רצון להוסיף על המעמסה של העובדים ; בעיה זאת תוכל להתעורר ביחס לחלוקת המעמסה בין גותן העבודה ובין המדינה. למעשה הרי בחלק מסוים של המשק שבמשקל של תיכנון — בפועל או תיכנון כביכול — קיים בו הפרינציפ של קוסט-פלוס, כשיש תשלום נוסף זה כחלק משכר העבודה, נופל בסופו של דבר על מערכת המחרים. אבל ישנו חלק מהמשק שאינו בנוי על הפרינציפ של קוסט-פלוס, והמעמסה נופלת רק על גותן העבודה. בנידון זה צריך יהיה לחפש בשטחים מסוימים מוצא, במידה שהדבר ייפתר לנטל יותר מדי כבד.

והערה נוספת. שרתי העבודה הזכירה, שחוק זה בנוי במידה רבה על פרינציפ של חוק דומה בשווייצריה. אבל מנסחי החוק התעלמו מהפרינציפ הקיים בשווייצריה ביחס לעובדים עצמאיים. אמנם זה נוגע גם לעובדים בקיבוץ, אך גם לחקלאים ועיריים ; בין שהם עובדים בעצמם ובין שהם מעסיקים פועל אחד או שניים ; זה נוגע לתחומי זעיר או לבעל-מלאכה, ובמקרה כזה תהיה המעמסה גדולה בהרבה. מצד אחד יצטרך האיש לסגור את חנותו, להפסיק את מלאכתו, או להזניח את משקו החקלאי ולא יהיה מי שישלם לו ; ומצד שני, אם הוא לוקח לעזרה פועל שימלא את מקומו בהיעדרו, עליו לשלם בחור נותן עבודה גם את האחוז וחצי שגור תן העבודה צריך לשלם. באופן כזה יוצא, שעובד עצמאי

שירות המילואים. שאלת השכר לעובדים שהם בשירות חלקי בצבא, היתה לעיני הכנסת הראשונה כאשר דנה בחוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה), תשי"ט — 1949. לפי סעיף 41 של אותו חוק, חייב המעביד לשלם לעובדיו הקבועים שכר או הפרש שכר בעד ימי שירות חלקי, אך לא יותר מאשר עד שנים-עשר יום חוץ שלושה חודשים. לכאורה אפשר היה להסדיר את השאלה שלפנינו במסגרת החוק, אך לא כן הוא. חוק החיילים המשוחררים ניתן בשלהי מלחמת השחרור, בטרם ידענו מה יהיה ההסדר הקבוע בדבר שירות צבאי בכלל ושירות מילואים בפרט. סעיף 41 של חוק החיילים המשוחררים אינו דן אלא בעובדים קבועים בלבד. הוא מטיל את כל העול על המעביד, והוראותיו מוגבלות לשנים-עשר ימי שירות חוץ שלושה חודשים. אין אפוא בחוק זה פתרון מספיק לבעיה אחרי ביוררים יסודיים ואחרי שמיעת דעתם של נציגי התאחדות בעלי התעשייה ועיון בדרישת ההסתדרות הכללית של העובדים, מצאנו כי תשלום בעד ימי שירות מילואים מצריך הסדר מיוחד, והסדר מיוחד זה מוצא את ביטויו בחוק המוצע.

החוק המוצע יוצא מהנחה, ששלושה גורמים חייבים לשאת בעול : המדינה, המעביד והעובד. חלק קה של המדינה הוא בתשלום ישיר למשרת במילואים. תשלום זה הוא 650 פרוטה ליום או 19,500 לירות לחודש, מזה מאתיים ועשרים פרוטה ליום דמי כלכלה. התשלום הוא אחיד לכל המשרת במילואים ; ואין הדבר יכול להיות אחרת, כי במסגרת הצבא שלנו אין מקום להפרשים בשכר. נשארו אפוא עוד שני גורמים : המעביד והעובד. לפי החוק המוצע יהיה חלקו של העובד חלוי במצבו המשפחתי. הרוק יישא בעול גדול מבעל המשפחה. לפי הצעת החוק יהיה חלקו של העובד הרוק 50% משכר עבודתו ; חלקו של בעל משפחה שאין לו ילדים — 35% משכר עבודתו ; חלקו של בעל משפחה אב לילדים למטה מגיל 18 — 20% משכר עבודתו. השותף השלישי לעול הוא, כאמור, המעביד. החוק מטיל על המעביד את חובת תשלום הפרש בין חלקם של המדינה והעובד לבין שכר העבודה.

אדוניים במספרים את ההסדר המוצע בחוק. ניקח למשל עובד נשוי, אב לילדים, ששכרו החדשי 60 לירות. עובד זה יקבל בעד חודש שירות מילואים מהמעביד — 28,500 לירות, שהן $47\frac{1}{2}$; מהמדינה 19½ לירות, שהן $32\frac{1}{2}$ אחוזים ; והעובד יקציב 12 לירות, שהן 20% חלוקה זו תלויה, כמובן, בדרגות ההכנסה ; ואם כי לא תשתנה באחוזים, תשתנה בסכומים אבסולוטיים. אלה הן הזכריות המטריאליות שבחוק המוצע.

מבחינת הביצוע מבחינת החוק, כדוגמת חוק החופש השנתי, בין עובד חודשי או עובד שיש לו מקום עבודה קבוע, לבין עובד שתקופת עבודתו הקצרה אצל אותו המעביד אינה מאפשרת תשלום ישיר עלידי המעביד. בעוד שלעובד מהסוג הראשון — העובד החדשי או העובד הקבוע — ישלם המעביד במישרין את המגיע לו לפי החוק, יקבל העובד מהסוג השני, כלומר העובד שאינו עובד אצל המעביד זמן ממושך, את המגיע לו באמצעות קרן תגמולים.

הן התאחדות בעלי התעשייה והן הסתדרות העובדים סמכו ידיהן על פתרון זה, שהוא היחיד המאפשר להם סיח תשלום גם לעובד היומי, ולחלק את העול באופן שווה בין כל המעבידים.

אולי מותר לי להוסיף כאן מלת הסברה. יכול היה

פועל עצמאי. על כל פנים, כך נראה להם. אנו נמצאים כיום במצב כזה, שכמעט אין עולים שירצו ללכת להת' יישובות במקומות המתפנים מאיו סיה, במושבי עולים בהתיישבות החדשה, כי בתנאים כבהם אנו נתונים כיום, נוח יותר וקל יותר — כך נראה להם — להיות עובדים שכירים. חוק שירות המילואים הוא אחד הגורמים הנוספים — מלבד שאלת השכר, שמייד אעמוד עליה — המכביד מאד על האנשים ללכת להתיישבות. כשהמתיי' שב עומד לפני שירות המילואים שנה'שנה מלבד יום בחור' דש, לחודש לשנה, 30 יום תמימים, ואם הוא מפקד, מדרגת רב טוראי ומעלה, לשבעה ימים נוספים, ואם הוא בעל משפחה צעירה, והוא מוכרח להשאיר את משקו על האשה והילדים הקטנים — הרי זה מצב מכביד ללא נשוא, ולפעמים טראגי מאוד.

עד עכשיו היה המתיי'שב מקבל שכר נמוך מהצבא. מכאן ואילך, לפי חוק זה, יקבל מתיי'שב זה שכר של 650 פרוטה ליום, ומה ינכו לו 220 פרוטה דמי כלכלה, וכך יקבל במוזמנים 430 פרוטה ובוה יצטרך לפרנס את משפחתו, או לשכור לו פועל. תארו בנפשכם, איזו מע' מסה נוספת ריגיש העולה שהלך להתיישבות, בהשוואה אל חברו שהוא עובד שכיר, שבמחלה שהוא בעל משפחה הוא בכל זאת מובטח ב־80% משכרו הרגיל.

אני מבין, שהסיבה לחוק זה הוא המצב הכספי הדור' חק של האוצר שלנו. אך אם אין לנו כל אפשרות להשוות את הנטל במלחמה עצמה, הרי' בענין שהוא כולו בידינו, בשאלת השכר לחייל, לפתור את השאלה בצורה כזאת, שאנו מטילים את הנטל בצורה שונה כל כך על עובדים שונים, חושבני שזוהי גישה מאד לא רצויה, ובמיוחד היא מגדלת לאחד האינטרסים החיוניים ביותר של מדי' נתישראל בשעה זאת.

כמדומני, שבערך 35% מהמפרנסים במדינת ישראל הם עובדים עצמאיים. על כל פנים, כך העליתי מתוך טבלאות שונות של סטטיסטיקה בירחון הסטטיסטי, יכול להיות, שאני טועה באחוז אחד או שנים לכאן או לכאן, אבל מלבד חלק קטן, שאיני יודע לקבוע את מס' פרו' של אנשים בעלי יכולת, הרי כל העובדים העצמ' איים שאין להם נותן עבודה, שאלתם בשטח זה אינה מוצאת כל פתרון בשאלת שכרם בעד שירות המילואים. נוסף על העול של עצם השירות ובעיות המשק, הרי בעיית קיומם, קיום משפחתם בימים אלה, היא חמורה מאד. חוק זה מרע את מצבם לעומת מצבם שעד עכשיו.

לפי חוק זה, גם לגבי אדם שהוא מחוסר עבודה בת' קופה של שלושה חדשים לפני שירות המילואים אין כל תשובה, והוא יצטרך להסתפק ב־650 פרוטה מינוס 220 פרוטה, ואם הוא בעל משפחה, יצטרך לקיים בזה את משפחתו. מובן שאפשר לומר, שזה טוב יותר מן הי' מים כבהם היה מחוסר עבודה, אך בכל זאת, כשהיה מחוסר עבודה היה מקוה, מחפש ומשתדל למצוא עוב' דה, ואילו ב־37 ימי שירותו בשירות מילואים אינו יכול לחפש עבודה, והוא נתון מראש בכל תקופת השירות למצב, בו יצטרך להסתפק בשכר של 430 פרוטה לקיום משפחתו, וזוהי ודאי תקלה, שצריך למצוא לה תיקון. וגם מצבו של פועל זה משתנה לרעה עקב הצעת החוק.

אני סבור, שיש במדינת ישראל מספר לא קטן של מפרנסים, שאינם עובדים עצמאיים ואינם מעבידים, והם מתפרנסים ממקורות שונים: בעל מלאכה עצמאי, בעל קיוסק או מוכר גלידה ברחוב. גם לכל הסוג הזה אין

במדינת ישראל יהיה מקופת ביותר, ביחס לעובד בשכר אצל מישהו אחר. אין לי ברגע זה שום הצעה מעשית, אך אני מניח, שהוועדה צריכה לחפש דרך כדי למנוע, הייתי מרשה לעצמי לומר, הפלייה רצינית למדי.

מתעוררת שאלה לעצם הקמת הקרן בהתחשב עם הסיכון הרב בחשבונות, שכל מפעל יצטרך לנהל כדי לקיים את כל הנהלת החשבונות ולשלם את התשלומים לא באופן ישיר לעובד, אלא לקרן. לעצם ענין הקרן יש לנו הרבה מאוד היסוסים, שהזמן שברשותי אינו מאפשר לי להרחיב עליהם את הדיבור, אך ברור שהוועדה היצטרך ליתן דעתה על כך, שאולי לא מוצדק מבחינה עניינית להשאיר את בעיית התשלומים לחלק מהאנשים הבאים בחשבון, למכשיר די מסובך, המחייב לא רק לגבי המכשיר עצמו ניהול פנקסים, אלא כל המפעלים וכל נותני עבודה, פרטיים וציבוריים יצטרכו בהתאם לחוק לנהל הנהלת חשבונות די מסובכת כדי להגיע לדיוק מוחלט. לא מן הנמנע, שאפשר יהיה למצוא גם פתרון אחר, ישיר יותר, שישחרר את המשק ואת המפעלים, ואולי גם את העובדים מכל תלות וסבך גדול של החשבונות.

יש לי הערה נוספת לענין מסרים. בין הסעיפים השו' נים של החוק, — אם אינני טועה זהו סעיף 19 — ישנן הוראות מסוימות במקרים של פיטורין. הוועדה הצטרך ליתן את דעתה על ניסוח סעיפים אלה מפני שהם מאפ' שרים לפי דעתה, אחרי קריאה ראשונה, ניצול לרעה של מצבים, שבאופן נורמאלי היו מסתדרים בצורה אחרת לגמרי. אין איש יודע בדיוק נמרץ, מתי ייקרא לשירות מילואים, לפי הניסוח של החוק יוצא, שכל אדם המעסיק פועלים והוא יפטר אחד מהם יהיה עלול להיות עברייני. גם אם אינו יודע ואינו יכול לדעת מתי בא תורו של פועל זה לשרת במילואים, נדמה לי, שכל המיבנה של סעיפים אלה אינו רצוי, והוא מחייב שינויים יסודיים. הערתי הנוספת נוגעת לסעיף 26, שבו מדובר על קואופרטיב או על חבורה של פועלים המקבלים עבודה אצל נותן עבודה, ואז כל אחד מעובדיה נחשב כעובד שיש לשלם בעדו את התשלום הזה. במשק הישראלי שלנו ישנה תופעה מעניינת מאוד, שגופים כאלה מקבלים על-פי-רוב עבודה בקבלנות; בניסוחו היבש של החוק לא נאמר בשום מקום, שדבר זה ניתן לפתרון, ואין שום אפשרות של הוכחה, שתגמול זה עלול להיות כלול, או שהוא באמת כלול בתוך התשלום המשתלם לאותו גוף מאוחד של עובדים.

בסיכום רצוני לציין, שבאופן כללי אנו מחייבים את ההסדר הזה, שבזמנו היו לנו כמה הערות ביחס למצב הבלתי מסודר, ששרר בשטח זה. יפה פתור בעיה הנו' געת לציבור רחב מאוד, אך יחד עם זה נציין כמה וכמה ליקויים שלפי דעתנו יש הכרח לתקנם.

עמי אסף (מפא"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. שרת העבודה אמרה לנו, שחוק זה דומה לחוק מקביל בשווייצאריה, שגם בה נהוג חוק שירות מילואים. אולם נדמה לי, שהיא התעלמה מהבדל אחד יסודי שבינינו ובין שווייצארי' יה, שבשווייצאריה אין עליה כפי שישנה אצלנו, ואין בעיית התיישבות כפי שישנה אצלנו. המטנאליות של העליה שלנו בשנים אלו היא כזאת, שהעולים נוטים יו' תר לעבודה שכירה מאשר לעבודה עצמאית. על פועל שכיר מוטלת פחות אחריות, פחות מעמסה, מאשר על

לגרום לו הפסד של 20% וודאי לא של 50 אחוז. אגב, מענינת הדייקנות שבהודרת 220 פרוטה להוצאת הכלכלה. אמנם זהו מחיר נמוך, אבל הרי אפשר היה לומר בפשטות שנותנים 430 פרוטה, אם כי זה מצמצם קצת פחות יפה מ-650 פרוטה. וזהו המדינה בראש וראשונה. התרומה שהעובד אופן אפשר היה לומר שמשלמים לירה וחצי, ומורידים לירה ושבעים פרוטה להוצאות כלכלה. גם אז נגיע לאותו סכום של 400 וכמה פרוטות.

חלקה של הממשלה בתשלום זה המסתכם בארבע מאות וכמה פ"ה הוא קטן מדי. אני סבור שאת הוצאות קיומו של העובד בתקופה זו חייבים לחלק ביניהם נותני העבודה ואוצר המדינה בראש וראשונה. התרומה שהעובד יכול לתת צריכה להיות מצומצמת ביותר, לאור מציאותו.

אצביע על כמה נקודות נוספות. לא אכנס כאן לפ"ט, אעשה זאת בדיון בוועדה, אולם ברצוני להעיר כמה הערות בשטח זה על דברים שהם המוהים בעיני. לפי החוק יש להפריש בשביל עובד זמני אחוז וחצי במידה שאני יודע אריהמטיקה אין האחוז הזה מכסה את הסכומים שנותן העבודה צריך לשלם. אם העובד הוא למטה מגיל 40 הרי נמצא בשירות חודש וזכותו לקבל 80% ממשכורתו. לפי הכנתי נופלים בחלקו של המעביד 5% — 6%. איך הגיעו כאן לאחוז וחצי? אם העובד הוא מאלה המקבלים 50%, ונמצא בשירות רק שבועיים, הרי הסכום מתקרב בקושי לאחוז וחצי. מי ישלם את העובד הזה? לפי זה לא יקבל העובד את המגיע לו מנותן העבודה. האם תישא בזה קרן התגמולים? אני מוצא בחוק תשובה מספיקה לשאלה זו.

גם וזישוב השכר המוצע נעשה בדרך משונה. כפי שאמרתי אני מתכוון למצות את הערותי לסעיפים השונים, אבל אביא דוגמה אחת. בסעיף 5 של החוק מוסבר איך מחשבים את השכר הממוצע של העובד היומאי. אם הבינונל נכון הרי נעשה הדבר כך: לוקחים את שלושת החדשים האחרונים לפני שירותו, מחלקים זאת 90 יום, ומקבלים עלייך כך את שכר העבודה הממוצע. אולם כיון שאני יודע את מצב הדברים, ברור לי משלושה חדשים לגבי עובד בשכר יומי הם רק 75 יום. אם מחלקים עכשיו את הסכום הכולל הזה 90 יוצא סכום יותר נמוך ליום עבודה.

עמי אסף (מפ"י):

גם בשירות אין הוא עובד 30 יום בחודש.

חנן רובין (מפ"ם):

כאן חוזר פסוק אחד שכבר מצאנו אותו באחד החוקים הקודמים, שבמקרה של חילוקי דעות על חישוב שכר עבודה ממוצע, מכריע סופית שר"העבודה או מי ששר"העבודה מוסר לו את סמכותו בענין זה. הערתי כבר אז ואני חוזר על כך, שאין אנו מקבלים עקרונות את מסירת ההחלטה בידי שר"העבודה. אין זה תפקידו. אולם אשאר את הדיון המפורט בענינים אלה לוועדה ולקריאה הסופית בכנסת.

ברצוני להעיר על אייבהירות מסוימת. דוקא בהוראות על עבירות לא פורש הזמן. כמירכן חסרות באותו מקום הגדרות מדויקות וברורות. מכל"מקום, אינני רוצה לשים עכשיו את נקודת המכוד על דברים אלה, אלא על העובדה הפשוטה שהסכום המוצע לאיש העובד בזמן שירותו במילוי אים אינו מספיק כלל וכלל. אנו סבורים שהתגמול שיש להבטיחו לעובד צריך להתקרב ל-100% של שכר העבודה.

כל תשובה, ושכרם נשאר גם כן רק 430 פרוטה לקיום משפחתם.

לכסוף אני רוצה לחזור על הערה אחת. שהערתי אותה בדיון אחר. חוק שירות מילואים מוטל על כל אזרח במדינה בגילים מסוימים, אך הוא מבדיל בין מי שחייב בשירות של 30 יום ובין מי שחייב בשירות של 37 יום. כל מפקד מדרגת רב טוראי ומעלה חייב בשבעה ימים נוספים על ימי שירות בן גילו הטוראי. אני מבין, שצרכי הצבא מחייבים זאת, ואיני טוען נגד עצם החוב. אבל אני חושב, שלגבי החובה הנוספת המוטלת על המפקד בהשוואה אל הטוראי, צריך למצוא תיקון, לפחות בפיצוי מתאים בשכר המתאים לדירתו בצבא הק"צ. הוא ימלא את חובתו ככל חייל, 30 ימים, אבל אם המדינה זקוקה לו 7 ימים נוספים, הרי צורך הדבר, שביעד העול הנוסף שהמדינה מחייבת אותו יקבל לפחות פיצוי המתקבל על הדעת, אם כי במקרים רבים היה מותר על הפיצוי.

הי"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחברה הכנסת רובין, ואחריו — חבר הכנסת אבניאל.

חנן רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה, אנו מקבלים ברצון את ההודעה שהממשלה משתדלת להסדיר במסגרת חוק זה — אם כי באיחור — אחד השטחים החשובים שעוררו לא מעט התמרמרות במציאות היומיומית. יחד עם זה אינני יכול לומר שתוכנו הממשי של החוק נותן מקום לשביעות רצון. אני חושב שיש בהצעת החוק כמה וכמה נגממים הנובעים מן התשלום הבלתימספיק המוצע לעובד. אל לנו לשכוח מהי התקופה שבה מובא החוק. אנו דנים על חוק זה בנובמבר 1951, תקופה שבה דוהר ערך שכר העבודה במידות בלתי רגילה כלפי מטה. ידוע לכל כי למה שלא גיעו הסטאטיסטיקות הרשמיות השונות לגבי יוקר המחיה, תמיד יורד ערכו הריאלי של שכר העבודה, שכן העלוות השכר אין בהן כדי למצות את המציאות במלוא חומרתה. עובד זה הוא שבאוקטובר-נובמבר לא יכול הפועל לקנות באותו סכום כסף שהיה לו בחודש יולי, לפני הבחירות. אותם המצרכים, בשלושה ארבעה חודשים האחרונים שבערו בלבד עליו עלו החיים לפחות ב-15%. נקיר בת מספר זה של 15% אם יש בה הפרזה הרי זה למטה ולא למעלה. לאור המציאות הזאת עלינו לבחון גם את החוק הזה. אומר בפשטות: פועל בעל הכנסה של 60, 70, 80, 90 לירות, בין אם הוא בעל משפחה או רוק, אינו יכול להיום, במציאות שלנו, לוותר על 20% משכר עבודתו, וודאי שלא על 50%, כפי שהציעה שר"העבודה במסגרת הצעת החוק. הוא אינו יכול לעשות זאת, כי יחסר לו כסף לקיומו ממש. הכנסת חייבת לדעת את הדברים כמו שהם.

צדק חברה הכנסת אסף בהערותיו לגבי מצב האדם העובד במשק עצמאי. אני מבין שמצבו איננו טוב יותר כשהוא משתייך לשכבות ההתייבות העובדת. אני מ"ת אר לעצמי שמצבו אינו שונה ממצבו של פועל שכיר. אני חושב שההנחה הראשונה שיש לקבוע לגבי החוק הזה — ובמסגרת הוויכוח הכללי — אעסוק בחישובי האחרונים — היא להבטיח באופן ממשי לאיש העובד, בין אם הוא עובד שכיר ובין אם הוא איש משק עצמי, את כיסוי ההפסדים שנגרמו על-ידי הפסד ימי-עבודה בזמן שירותו כעתודאי הרי אין לעובד רזרבות, ואי אפשר

נציגיו, ועל-כן לא יוספו להרעה השייכים לארגון זה שרוב חבריו יושבים בהנהלה.

יש להתפלא על נציגי הארגונים בכנסת, שהסכימו להצעת תקנון כזה ולא הגיבו עליו. ואין זו שאלה רק של חוק זה, אלא שזאת כנראה שיטה של הסגרת מפעל הביטוח הסוציאלי בידי הארגונים, קרי ההסתדרות הכ"לית, מה שעלול להיות בכיה לדורות.

אילו הייתי כאן במועדו, הייתי מגיב גם על קרן החופש שות, מפני שאם תודה לאל הגענו למדינה משלנו ואנו רוצים למלא את חובתנו, לתת לאיש העובד ביטוח סוציאלי תקין ושפיר, שיהיה מן התקנים והשפירים במדינות תבל, אל נהפוך את הבעיה הזאת לאמצעי לחץ על האדם העובד. אל יגידו לנו שלא ייעשה כן, כי אני קראתי כאן לפניכם את אשר כתב בנדרן זה איש הפועל המזרחי. אני יכול לצטט מעל דפי "על המשמר" חלונות של עובדים על קרי פוחים שמקפחים את חבריהם אפילו בחלוקת העבודה בלשכת העבודה הכללית. ואני יכול לצטט גם חברי הפר על המזרחי, הטוענים שמקפחים את עובדיהם בלשכה, וגם מפא"י מתאוננות על הפליות וקיפוחים במקום שה"השפעה היא בידי אנשי מפלגת-הפועלים המאוחדת. האם לא הגיע הזמן שנוציא את סידור הבעיות הללו מן השי"ר רה שהיתה נהוגה לפני שזכינו למדינה משלנו ונסדיר זאת בצורה ממשלתית? ושהביצוע יהיה ממשלתי? במקרה זה הרי הדבר הוא הרבה יותר קל ויותר טוב, כי איננה עומדת שאלה של ביטוח. זו איננה שאלה הנוגעת רק לעובדים, זה ענין הנוגע לצבא, הנוגע בבכתי"עיה של המדינה, והרי איש המילואים צריך ממילא לקבל את 650 הפרוטות פחות 220 מאיוז קרן צבאית, ולשם מה ירוץ החייל לשתי כתרי בות לתשלום? מדוע עלינו להתקין קרנות תגמולים מיר חדות בשביל אותם הפועלים הזמניים? אם כבר יש הכרח בכך, ישלמו ישר לקרן הצבאית, והאיש הממלא את שירותו, בשעה שהוא מקבל מן הקרן הצבאית את 650 הפרוטות פחות 220, יקבל את התשלום בבתי"אחת. לשם מה ירוץ פעמיים לקבלו? אינני מדבר כבר על מניעת הטענות של הפליות בקרן הזאת, באם תהא מפלגתית ולא ממלכ"תית או צבאית.

היה לי העונג לעבוד בהרבה מקרים עם שרת-העבודה ואני יודע שמוחה פתוח להגיון, אבל למרות שמוחה פתוח הרי לעתים לבה סגור, כי הוא מושפע עליידי אינטרסים אחרים של המפלגה, ואם כי היא היתה אולי רוצה להש"תחרר מזה במקרים רבים, איננה יכולה לעשות כן. אולי היינו אנו, חברי-הכנסת, יכולים לעזור לה במקרה זה להשתחרר מגורמים אחרים שאינם קשורים לעצם מט"רת החוק ואינם רצויים כל עיקר, כי הם יגרמו רעה.

ועוד הערות מספר. נוסח החוק הוא כזה שבמושג "עובד" לא נכלל אותו העובד המקבל את כל גמול עבודתו בחלק מן הרווחים — האם בהגדרה זו מכניסים גם את הקואופראטיבים? אם כן, יש לחקן את הדבר, כשם שהוא טעון תיקון לגבי העובד העצמאי, בעל-המלאכה והחזנוני, לאיש המקצוע, שלא הוא עצמו יהא צריך לשאת בכל העול, אלא שהמדינה צריכה למצוא דרך כיצד לכסות את ההפסדים הנגרמים לו בגלל השירות הלאומי.

והערה נוספת. אינני רוצה להתעכב כאן על ההערות הנכונות, שכבר שמעו ושמעתי וזה אתן, בין השאר גם של חברי-הכנסת רובין — שאם מחשבים את השכר לפי החוק, שאפשר לגייס למילואים ל-31 ימים רצופים ועוד 14 ימים חלקיים, שאפשר לצרם ל-3 ימים, אם יש לשלם

בנימין אבניאל (תנועת החרות) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. למרות שחוק כזה אינו קיים בשום מקום בעולם פרט לשווייצריה, וגם שם הוא שונה בפרטים חשובים מן החוק המוצע לנו, יש לקדם בחיוב רב את החוק הזה, כי הוא בא לתקן כמה דברים. הוא מסדיר את הענינים לגופם. כי כל עוד שאין חוק — יש חילוקי דעות, סיבוכים וקשיים רבים, וחוק זה בא לתקן עזל שנעשה לאדם ההולך למלא חובתו הלאומית. מבחינה זו, למרות שחוק דומה קיים רק בשווייצריה ולא בשום מקום אחר בעולם, אנו מחייבים את קבלת החוק הזה, הבנוי גם, לדעתי, בצורה נכונה; כל אחד משלושת הצדדים הנוגעים לענין תורם את חלקו. בתגמולים משתתפת המדינה, משתתף גוף העבודה, ובחלק מסויים נושא בעול שירותו הלאומי גם האיש בעצמו.

ברם, בחוק זה יש כמה ליקויים, אשר בחלק מהם כבר נגעו אלה שקדמוני, וחלקם נשתל להבהיר ולברר בוועדה שתדון בדבר. אך על בעיה עיקרית אחת, הקשורה בהצ"ע-חוק זו, אני רוצה לעמוד בזה, כי הליקוי הנדון הוא רע ביותר ועלול להביא נזק למטרה הטובה של החוק. במקום שהחוק מחייב לשלם לאיש ההולך למלא חובתו במישרין, לא רק לגבי עובד במשכורת אלא גם לגבי עובד קבוע, הרי הוא יוצר קרן מיוחדת למטרה זו — קרן תגמולים; והרע בדבר הוא שבחור קרן התגמולים יסמך שרת-העבודה את קרן החופשה שתשמש קרן תגמולים. ומה היא "קרן החופשה" הזאת? אינני יודע, כי קיימות כבר שלש קרנות חופשה מוסמכות כאלה, ואני יודע, ש"קרן החופשה" הזאת אינה קרן ממשלתית — מה שהיתה צריכה להיות — היא אינה לכל הפחות קרן בלתי-מפלגתית, אלא שהיא קרן הנושאת אופי מפלגתי ברור. ואין זו דעתי בלבד. בר-צוני לקרוא לפניכם בזה, חברי-הכנסת הנכבדים, דברי מומחה מן הקואליציה הממשלתית — איש הפועל המזרחי, על הקרן הזאת, ואני מצטט אחרו בזה מלה במלה. והנה מה שכותב בגזון זה איש הפועל המזרחי מעל דפי "הצופה" שלפני ששה שבועות: "בהצהרת חבר הקרן בה' כנסו לקרן הוא חייב להצהיר, נוסף לפרטים האישיים, גם על השתייכותו הארגונית, וכאן עיקר התמיהה: מה ענין ביטוח סוציאלי האצל השתייכות ארגונית? לשם מה צריך להיות רשום בכרטיסו של העובד לאיזו הסתדרות הוא שייך? אולי כדי שהפקיד ידע לאיזו הסתדרות הוא שייך ואין להתייחס אליו?"

קטע שני: "ומי לידנו יתקע שהפקיד המקבל את ההצהרה ישאל אותו בכלל על השתייכותו הארגונית, וא"פילו ישאל — אם ירשום בדיוק מה שיאמר לו. הנסיון של העבר במקרים רבים מצדיק לעצור את החשד הזה."

והכותב מסכם: "לא יאומן כי יסופר שמשרד מ"שלתי יירחם בצורה כה בולטת במרכבה מפלגתית, ואם בשטח התחקותי הדברים הם כה דוקרים את העינים במ"ש לגיתותם, דרך הביצוע המעשי עוד גרועה מזה. פתאום נתקלה הממשלה בקשיים להשגת דירות ומשרדים וכן הוצ"אות, ותוך כדי הסמכות הקרן הממשלתית לקרן של ההסתדרות, רוצים לקבוע משרדי הקרן הממשלתית בתוך משרדי הקרן ההסתדרותית. וכל חבר של איזה ארגון עובד דים או בלתי-מאורגן יצטרך לדעת שעליו לנסות למשרד שבו נמצאת הקרן ההסתדרותית, וגם אין מבטיחים בכל צורה שהיא השתתפות הארגונים במנגנון המבצע. מוכן שלו היתה הקרן בידי הממשלה, לא היתה שאלה זו עולה על הפרק, אבל אם זה בידי ארגוני העובדים, מן ההכרח שכל חבר ירגיש שהוא פונה למשרד שיושבים בו גם

שיטפל בתגמולים, אולם אין להצמיד זאת לקרן חופשה מיוחדת.

בנוגע לקרן חופשה, היה הגיון מסוים בדבר — אם כי לא הסכמתי גם לכך — שקרן חופשה אינה צריכה להיות קרן ממשלתית. אני עדיין מקווה שבעתיד יהיו הקרנות הללו קרנות ממשלתיות, אם כי אפשר לקבל שב"תקופת-מעבר זו עוד לא הגיעה השעה לכך. אבל דוקא ביחס לשירות מילואים יש הרבה יותר נימוקים לכך שהקרן תהיה ממשלתית ובמשרד ממשלתי, ולא תהיה קרן הצמודה רק לקרן חופשה, שבה היא רק עומדת לפיקוח ממשלתי אבל איננה קרן ממשלתית ממש. הרי המילואים הם גיוס חובה, כל אחד חייב בכך ואין זה ענין של במזירה חפשיית ואפילו ענין של בחירת-מקצוע, ומשום כך החוק צריך לקבוע שהקרן תהיה ממשלתית. הממשלה צריכה לשמור על הכספים ולחלק אותם.

יש לי עוד שתי הערות משפטיות. ישנו ענין משפטי אחד שאני חוזר עליו בכל פעם שחוק דומה מובא לפני הכנסת, והוא בנוגע לסעיף 20, הקובע: חברה או אגודה שיתופית שעברה עבירה, ייראו כאחראים לעבירה כל חברי ההנהלה, מנהל או פקיד של אותו חבר אנשים, ואפשר להביאם לדיון אלא אם כן יוכיח אותו פקיד שהעבירה נעברה שלא בידיעתו, או שהוא עשה כל מה שב"ידו כדי למנוע את העבירה. זהו בערך תוכן הסעיף. מזה זמן רב אני טוען וחוזר וטוען שמרחיבים יתר על המידה את חוג האנשים שאפשר להאשים אותו בעבירה כזאת. בחברה שיתופית, האחראים יכולים להיות רק אותם האנשים שהם אחראים בעד ניהול הענינים, ולא כל פקיד של החברה. פקיד איננו חייב להצטק ולומר מדוע איננו אשם. אם בחברה מסוג זה תהיה הנהלה בת שלושה אנשים ומאה פקידים, האם יצטרך כל אחד מאה הפקידים להוכיח שהוא לא עבר את העבירה? האחראי צריך לה"ית רק אותו אדם שהוא אחראי בעד ההנהלה. אפשר להוסיף ולקבוע שגם פקיד אחראי בעד הנהלת הענינים חייב בהסבר, חייב להוכיח כי איננו אשם. אבל לא כל פקיד יכול להיות נאשם אלא רק ההנהלה או מי שאחראי לה.

הערה משפטית שניה היא לסעיף 21 (ב) הקובע, כי פסק-דין המחייב את הנאשם בתשלום, הוא סופי. אני מפקפק אם הדבר צודק, היות ואצלנו קיימת שיטת הערעורים בכל שטחי דיני-ממונות, ואם זה ענין של תשלום ומחלוקת בענין תשלום — מדוע לא להרשות ערעור גם פה?

הערה אחרונה בנוגע לסעיף 22(א), אם מעביד פוטר עובד במשכורת שחובת שירות מילואים חלה עליו או צפויה לו בעתיד הקרוב, מתוך כוונה להשתמש מחובות אלו, יצטרך לשלם את כל הסכום, אלא אם כן יוכיח שלא היתה לו כוונה להתחמק מהחובות. נדמה לי שהניסוח הזה מרחיק לכת עד כדי כך שיביא לידי סכסוכים בכל מקרה של פטורים. הרי כל אדם משראע על גיל מסוים, וגיל גבוה למדי, נקרא לשירות מילואים. ברור איפוא שאם יפוטר אותו פקיד, תמיד יהיה במצב של אדם הצ"פוי להיקרא לעתודות. אם האדם מפוטר תוך כדי שירות במילואים — ברור שזוהי הוכחה לכך שהמעביד רצה להתחמק מתשלום, ואז המעביד חייב להוכיח באופן איני דיבידואלי שלא רצה להתחמק מחובותיו. אבל אם אומרים שענין זה נוגע לכל אדם שפוטר כשצפויה לו בעתיד הקרוב חובת שירות מילואים — אינני יודע מה הכוונה

בממוצע לבעל משפחה 65%, ואם לא ימלאו את כל מכסת ימי הגיוס, ויצטרכו לשלם 1.5%, חוששני שזה לא יהא מספיק. על-כל-פנים הדבר טעון בדיקה. הוועדה שעשתה דבר זה תצטרך לעשות את הסיכום שנית.

ארכזנו היה הארץ היחידה בעולם הדומה לשווייצריה לגבי חוק זה, ואנו דומים לאותה ארץ גם בקשר לחובת שירות-המילואים הארוך. אני רוצה להפנות את תשומת-לבכם, שגם בשאלות כלכלה נעוצים לעתים השרשים במדיניות ובקו של אותה ארץ. והייתי רוצה, בשעת-כושך זו של קבלתנו עלינו את העול המשקי הזה לרגל שירות-המילואים הארוך, להסב את תשומת-לב הממשלה לכך, שיש להיאחז בהודמנות מתאימה לשנות את מצב הגבולות הבלתי-מבוססים ואת מצב יחסינו המדיניים עם שכנינו, בצורה שלא נצטרך לעמוד תמיד בעומס גדול כל-כך של גיוס מתמיד כזה.

זרח ורהפטיג (הפועל המזרחי) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לדברי קודמי על חשיבותו של החוק. אני מצטרף בין היתר גם לכמה הערות חשובות שהושמעו כאן, בעיקר ביחס לאינ-טרס של העובד העצמאי שצריך לדאוג גם לו. אני הייתי מבדיל — אם כי לא בכל מקרה — בין העובד המרוויח הרבה ובין העובד שאיננו מרוויח הרבה. כאשר הצבא משלם, קשה לו לעשות הבדלים, לגביו צריכה להיות רמה אחת, סכום אחד כלכולם. אבל אם יוצרים קרן-ביטוח, וזוהי במקרה זה הכוונה, אפשר להביא את ההבדלים במצב החמרי בחשבון. אולי צריך להסדיר בנוגע לאלה העומדים ברשות עצמם, אבל אינם מרוויחים אלא סכום מסוים ולא גדול, שלא יועמס עליהם כל העול של ההבדל בין מה שהם מרוויחים לבין מה שהם מקבלים מאוצר המדינה בעד אותו יום שירות במילואים. את גובה ההכנסה ניתן לקבוע על-ידי חשבונות מס-הכנסה.

בכיוון זה אציע הצעות קונקרטיות בוועדה.

הערה שניה בקשר לענין שעליו דיברתי בשעת הדיון על קרן חופשה שנתית בכנסת הראשונה, ושהוזכר בחלקו על-ידי חברי-הכנסת אבניאל. המדובר הוא בקרן התגמול-לים. כוונתה של הממשלה בהקמת קרן התגמולים צמודה לקרן חופשה היא : חסכון כספי. אומכים שכדי להקים קרן מיוחדת דרוש מנגנון מיוחד, וכדי למנוע את יצירת המני-גנון המיוחד כדאי להצמיד את הקרן לקרנות-החופשה הקיימות. אולם, מה אעשה ולדעתי אין שום חסכון בה"צעה זאת? קחו את סעיף 14(א) האומר שחשבונות התש-לומים לקרן תגמולין יתנהלו בנפרד. ישנן שלוש קרנות חופשה ויכולות להיות עוד יותר, כי אין זאת קרן אחי-דה; והצעתו שתהיה קרן חופשה אחת לא תתקבלה בשעתה, והוקמו כמה קרנות חופשה; ואינני יודע כמה עוד יקומו, כי החוק מרשה זאת. יש איפוא כמה קרנות חופשה, ואם קרן התגמולים צריכה להתנהל בנפרד, ואם לפי האמור בסעיף 14(ב) תעמוד קרן התגמולים וזאת תחת פיקוח מתמשך של משרד-העבודה, נשאלת השאלה: כמה עובדים יצטרך משרד-העבודה להעסיק כדי לנהל את הפיקוח על אותן שלוש הקרנות, קרנות החופשה וקרנות התגמולים הנפרדות; האם לא יהיה זה מנגנון גדול יותר מאשר המנגנון שמשרד-העבודה יהיה זקוק לו אם תהיה מחלקה מיוחדת לענין של קרן התגמולים? אינני מקבל את הרע"יון שהביע חברי-הכנסת אבניאל, שזאת צריכה להיות קרן צבאית. אינני סבור שענין זה שייך לצבא. אפשר לסדר זאת במסגרת משרד-העבודה, על-ידי הקמת מדור

אני מבין שד"ר אבניאל אינו עומד להציע לכנסת — וגם אני אינני עומד להציע זאת — להלאים את כלל המשק במדינת ישראל, אף-על-פי שהוא יהיה נתון למרות הממ"ש שלה. ואם הוא איננו עומד בתחום הלאמה, אל ימהר להציע להלאים את השירותים העצמיים של ציבור הפועלים. יהיה נאמן לעצמו.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):
איזה קשר יש לזה?

עקיבא גוברין (מפא"י):

אני יודע שלדידך אין לזה קשר, אבל לדידי יש לזה קשר רציני מאוד. אם אין הוא מציע הלאמה כללית, הרי אין הלאמת השירותים.

אבל ד"ר אבניאל לא אמר רק זאת. הוא מתאונן על כך ששואלים בקופת-תגמולים לאיזה ארגון שייך עובד זה או אחר.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
זאת אומר גם הפועל המזרחי.

עקיבא גוברין (מפא"י):

עד כמה שידוע לי, הפועל המזרחי לא מילא את ידך לדבר בשמו.

וד"ר אבניאל שואל זאת לא רק לגבי קופת-תגמולים, אלא גם לגבי קופת-חולים. מדוע אינך אומר זאת במקום מסויים, שבו רק איגוד מסויים מחלק חמרי-גלם?

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
אינני מבין.

עקיבא גוברין (מפא"י):

אתה מבין! מדוע אינך שואל בדיוק אותה שאלה בתוך התאחדות בעלי-התעשייה?

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
מה זה שייך לי?

עקיבא גוברין (מפא"י):

לא אמרתי שיש לך שייכות לזה, אבל באותה מידה אין לך שייכות להסתדרויות הפועלים.

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
יש לי שייכות; אני אדם עובד.

עקיבא גוברין (מפא"י):

הכנסת הראשונה החליטה מה שהחליטה ביחס לקופת-התגמולים; היה יוכיח ובידור. אינני אומר שאין זכות לערער על כך, אבל לא הייתי מיעץ כי חברים שונים בכנסת ישאפו לכך שנוסף לאנומאליות שישנם עדיין אר"גוני-עובדים מחוץ להסתדרות-העובדים האחת, נרבה גם בקופות ובשירותים לפי איגודי הפועלים, הקטנים או הגדולים. אינני מתגעגע לכך שתהיינה לנו ארבע התאחדויות בעלי-תעשייה, ואל תתגעגעו כה שירכו ארגוני-פועלים בארץ הזאת. אני מקווה שהם עוד יצטרפו כולם להסתדרות, ובכלל זה אויגון העובדים הלאומיים, אם לא יפריעו לפועלים להתאחד מצדדים שונים. נדמה לי, שהכנסת קבעה באופן נכון וטוב את סיוורי קופת-התגמולים.

ועוד הערה בענין העובדים במשק עצמי. הבעיה הזאת קיימת במיוחד לגבי עולים חדשים בעלי משק עצמי. אך

בעתיד הקרוב? דבר זה יביא למאות ואלפי סכסוכים, והדבר לא יהיה לא לטובת המעביד ולא לטובת העובד. יש להגדיר את המושג "בעתיד הקרוב" עלידי קביעת תאריך. אם קובעים תאריך ידוע, ואם המעביד יודע מתי ייקרא העובד לשירות מילואים, והוא מפטר אותו, נניח, חודש לפני כך, אפשר לקבל את ההנחה שהפיתורים באו כדי להתחמק מתשלום. אולם אם תאריך קריאת העובד הזמני למילואים אינו ידוע, ואם הוא ייקרא לשירות מילואים שלושה חדשים אחרי פטורו, אי-אפשר לומר שהפיתורים נעשו כדי להתחמק מהחובה המוטלת על המעביד לפי החוק ושעל כך חל התשלום על המעביד. נדמה לי שהניסוח בענין זה צריך להיות יותר זהיר, וננסה לעשות זאת בוועדה.

עקיבא גוברין (מפא"י):

אני כמעט חושש לפתוח במשפט שבו פתחו כל קודמי, שהם מקדמים בברכה את החוק הזה, כדי שלא אעורר את הרושם, שמיד אפתח בביקורת על הסעיפים ועל פרטי הפרטים. לי נראה שאנו מנסים משום-מה לח' רוג ממסגרת הענינים שאנו עוסקים בהם בכמה בירור'ים. איני דן על חריגה כזאת של המשפט המסיים של חברה-הכנסת אבניאל שישנו את הגבולות, או שישתמשו בהזדמנות זו כדי לשנות את הגבולות. אולם אני חולק על דעתם של כמה חברים, המנסים לפתור בעיות חשובות מאד תוך כדי דיון על חוק זה. אביא שתי דוגמאות. ידידי הטוב אסף שאל, מה דינו של עובד מובטל, כשיגוייס. השאלה של אדם מובטל במדינת-ישראל היא שאלה נכ' בדה, אך זוהי שאלה נכבדה לימות השנה, ואינה ניתנת לפתרון אגב הגיוס, אין לה כל שייכות לענין זה. הש' אלה, כיצד יובטח העובד המובטל, היא שאלה רצינית שיש לדון בה. חברה-הכנסת רובין עורר עוד שאלה חשוב' בה מאוד, ואני נכון לברר אותה כשתעמוד על הפרק: שאלת שכר-העבודה, אם הוא נמוך או גבוה, אם הוא מספיק או בלתי-מספיק. בנדון זה לא נגלה סוד אם אומר, שיש ביני לבין חברה-הכנסת רובין הבדלי גישות וחילוקי דעות, אך הם אינם שייכים לענין הנדון. אנו יכולים להח' ליש לחזור ולהעלות את השכר, אך אין לזה כל קשר עם הגישה העקרונית לענין שאנו דנים בו. אני חושב שזוהי זכות גדולה לשרת בצה"ל, ואם זו זכות עלי לשאת בה. איני יכול לטעון לגבי צה"ל, כי הואיל ומשכורתי אינה מספיקה, איני מוכן להסתפק בתשלום זה — וזהו הנוסח המדויק של דברי חברה-הכנסת רובין. שאלת שכרם של סוגי עובדים שונים דורשת בירור, אבל לא ייתכן שחברה-כנסת יטען, כי עובד במדינת-ישראל שנקרא למילואים, יהיה פטור לגמרי מהחובה הזאת בגלל ההפסד — אם זה בכלל הפסד — שנגרם לו על-ידי כך, איני מקבל גישה זו.

ואני רוצה להצביע על עוד ענין, שלדעתי אינו שייך לבירור הזה. חברה-הכנסת אבניאל עורר שאלה חשובה, אך אינה שייכת לענין: האם לא כדאי שגם עובדים קבועים — ויש מושג כזה, בעיקר בתעשייה — ישלמו להם המעבידים באופן ישיר ולא באמצעות קופת-התגמולים. אני מבין שבעיה זו טעונה בירור עניני בוועדה. יש מושג של עובד בשכר, שהוא עובד קבוע, אך לא כעובד תמורת משכורת מקבל הוא את משכורתו ממי שבוע בשבוע. אבל מה זה שייך לקופת-התגמולים ומה זה נוגע לעמדתך ביחס לקר' פת-התגמולים?

ישיבה ט"ז, ז' חשוון תשי"ב (6 נובמבר 1951)
— חוק שירות מילואים (תגמולים) (גוברין, וילנר) —

איננו מתאים למציאות; האינדוס לא רק שאינו מתאים למציאות, אלא כאילו לקוח מארץ אחרת או מתקופה עדי-היסטורית, שאולי יש בכך ענין לחוקרים, אך אינו נוגע לאנשים הקונים מיצררים בשוק ובחנות המכולת, ולאנשים החיים בישראל בשנת 1951. במצב דברים זה אנחנו מציעים שהתגמול, זאת אומרת התשלום לפועל בזמן השירות במי-לואים, יהיה 100% בשביל בעל משפחה עם ילד, כיוון שהרכה מאד עובדים, גם כשהם עובדים עבודה מלאה, נמ-צאים במצב של חצי רעב, אם הם בעלי משפחות עם ילדים. אנו יודעים מה הוא המצב ואין צורך להרבות בדברים. כן אני מציע, להביא בחשבון חלופים אחרים באיש המשרת במילואים, בשום מקרה לא פחות מ-90%.

שנית אני מציע, להביא בחשבון את ענין מחוסרי העבודה. בכלל לא מוגדר אצלנו, מה זה מחוסר עבודה. לפי התיאוריה של שרת-העבודה מלפני שנה, אם העובד 15 יום בחודש נחשב מבחינה חוקית כאילו הוא עובד מלא. על-כל פנים, לפי הקו הגנרלי שהמשלה רוצה להכניס, למעשה קיימים אצלנו עשרות אלפים, ואולי רבבות רבות — ואני אומר דברים מדויקים — של מחוסרי עבודה חלקיים, שבארץ אחרת קוראים להם גם בסטאטיסטיקה רשמית מחוסרי עבודה חלקיים. ואצלנו אם העובד כמה ימים בחודש אינו נחשב למחוסר עבודה, כפי שנוכחתי בזה בזמן ביקורי באחת המעבדות, שבה רוב תושביה עובדים חמישה או ששה ימים בחודש. ובמקרה אנשים אלו שייכים לעדה, שבממוצע יש לה חמישה או ששה ילדים בכל מש-פחה עם מפרנס אחד על-פירוב. במצב דברים זה, אי-דאגה לקביעת תשלום למחוסרי עבודה מלאים או חלקיים בזמן שירותם במילואים, היא גישה פשטנית מדי ואני מצטרף לדרישה, שיוכלל סעיף בדבר תשלום למשרתים במילואים שהם מחוסרי עבודה, או מחוסרי עבודה חלקיים, ולא להשאיר משפחותיהם לרעב ולמחסור.

אותו דבר בקשר לעובדים זמניים ויומיים. חוק זה קובע אחוז וחצי, שהמעביד ישלם לקרן התגמולים. אחרי שהמעביד משלם לפי החוק את האחוז וחצי, אין לגבות ממנו עוד פנס. אני שואל מנין החישוב הזה של אחוז וחצי? במידה שהספקתי לעשות חישוב של אחוז וחצי זה, הרי אחוז זה אינו מתקבל על הדעה, ולא יספיק לתשלום לעובדים המשרתים במילואים.

העירו כבר כאן בענין חישוב 90 ימי עבודה — מי זה עובד 90 יום בשלושה חדשים? מהי הארטימטיקה המיוחדת הזאת לחלק את השכר ל-90 ימי עבודה בשלושה חדשים? ועוד: מדוע לגבי עובד, העובד 15 או 20 יום לחודש, צריך להביא בחשבון חישוב זה בזמן תשלום התגמול שלו, מדוע לא ייחשב הדבר מבחינת השכר היומי כפול, נגיד 25 או 26? מה הוא הפרינציפ הזה? — לא ראיתי בשום חוק, שצריכים להקטין דוקא את התגמול, מאחר שהאדם לא הצליח לעבוד במשך שלושה החודשים האחרונים או במשך השנה האחרונה עבודה מלאה יותר.

אלה היו הערותי לעצם החוק. מלבד זה אנו מצטרפים לדרישה שחוק זה יכונן לא רק לפועלים, אלא גם לגבי עובדים אחרים, כמו בעלי-מלאכה וכדומה. כי קורה, שהר-בה מבלי-המלאכה כשהם הולכים לשירות מילואים, סוג-רים את בית-המלאכה ומשפחותיהם נשארות בלי פרנסה. נשותיהם וילדיהם צריכים לאכול וצריכים להתקיים ולא ייתכן שהחוק בדבר תשלום תגמול בזמן שירות מילואים לא יכלול אלפים רבים של אנשים, עובדים עצמאיים, שאינם

היא עלולה להתעורר בעוד כמה ענפי-עבודה של בעלי משק עצמי. אני מקבל את העמדה שהבעיה הזאת קיימת למעשה לגבי כל בעלי המשק העצמי במדינה, מבחינת ההפסד, בין אם הם חקלאים, בין אם הם בעלי-מלאכה ובין אם הם סוחרים. אני סבור כי זוהי בעיה חשובה והיא טעונה בירור.

אינני יכול לסיים בלי לציין פרט אחד: עד היום היתה ערבוביה גדולה בענין שבו אנחנו דנים. במקום שהיה ועד-פועלים חזק הוא קיבל, לפעמים, יותר מאשר הגיע לחבריו. אם היה מעביד חזק, הוא שילם הרבה פחות מאשר חייב היה לשלם. המדינה מנסה להסדיר את הענין הנוגע לרובות רבות במדינה, ולדעתי — בדרך הנוכחית, אינני נכנס כאן לפרט זה או אחר. אני מדבר על החוק ביסודו. בוועדת-העבודה נחזור לדון בפרטים שונים ונשתדל להביא את החוק מהר לאישור הכנסת.

מאיר וילנר (מק"י):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. עלה בחלקי לדבר אחרי התשובה הכמעט-רשמית של חבר-הכנסת גוברין. מעניין, שרוב טענות המתווכחים הקודמים שחשבה שהן מתקבלות על הדעת — אם לא בפרטיהן, הרי על-כל-פנים עקרונית — דחה חבר-הכנסת גוברין בטענה, שאינו נוגע עות לענין; וביחס לבעיה אחת שהיא גם לפי דעתי נוגעת לענין, לא מצא לנכון לקבוע עמדה, אלא הגדיר את הבעיה של תגמול לבעלי-מלאכה ועובדים עצמאיים כבעיה ה"עונה מחשבה. נדמה לי, שבצורה זאת לא יקלע הדיון אל המטרה, אם נקבל את החוק המוצע כ"חורה מסיני" ונאמרי, שכיון שהובא על-ידי הממשלה, אי-אפשר לתקנה.

נראה מה היא המציאות. במציאות סבלו קשות עד עכשו אלפי פועלים ועמלים מאי-הסדר חוקי של תשלום שכרם או משכורתם בזמן שירותם במילואים. עובדה היא, שהמצב הקיים גרם להתמרמרות מוצקת שנבעה מאי-סידור הענין ומההפסדים הגדולים שנגרמו לעמלים משך זמן די ממושך, התמרמרות זו היא שהביאה לידי הצעת-החוק הזאת ולגסיון להסדיר את הדברים.

היה מלאכותי מאוד לנתק את ענין התגמול מכל הענינים אחרים הקשורים בשכר, אפילו החוק עצמו קושר את דבר התגמול בדברים אחרים, למשל במצב המשפחתי בצוויה מצומצמת. ישנם אנשים שאפילו לפי חוק מס-ההכנסה מתחשבים בהם שיש להם חלופים. כיצד אפשר להתעלם מכל הדברים האלה הקיימים כבר בחוקים אחרים? כאן נאמר, שרוק יקבל 50% מהשכר וכלי כל הסתייגות. אינני מקבל קביעה זו של ה-50%, ועוד אדבר על זה, אך מה יהיה במקרה של רווק המקיים שני הורים? גישה זאת, לפתור את הבעיה בצורה פשטנית מדי, אינה מתחשבת בעובדות ודרישות המציאות.

אשר לעצם התעריפים — הצעת החוק קובעת, שהשך הכולל של תגמול רווק יהיה 50%, של בעל משפחה עם ילד למעלה מבן 18 — 65%, בעל משפחה עם ילד פחות מבן 18 — 80%. אני חושב, שזה אינו מספיק. תשובתי של חבר-הכנסת גוברין לשאלה זו, המתנגד לקשור את קביעת האחוזים האלה של התגמול בעד ימי השירות במילואים, במצב הכלכלי הכללי ובמצב המחירים ורמת השכר הריאלי של ציבור הפועלים ועמלים רבים אחרים, יש בה משום התחמקות. הוא מציע לנו לחכות עד שיימצא פתרון לאי-דכס, למחירים וכו'. אין אנו חיים על המאס, יודעים אנו את המאבק בשאלה זו בהסתדרות. זה שנים שהאינדוס

ספר, בעל חנות ירקות, בעל-מלאכה קטן, למשל, ספר המע' סיק פועל אחד, ודאי שבזמן שהעובד אצלו הולך לשירות מילואים למשך חודש שלם יפחת הפדיון במספרה שלו הלוך ופחות, צריך המעביד הספר לשלם לו 80%, אם יש לו ילד. ובזמן שהספר עצמו הולך לשירות מילואים, ויצטרך לסגור את המספרה הואיל ואינו יכול להשאיר את המספרה שלו בפיקוח הפועל שהוא ינהל את עסקיו — אין איש דואג לספר, לא ב"כ 50%, לא ב"כ 65%, ולא ב"כ 80%, אלא הוא צריך להסתפק באותן 650 פרוטה בניכוי דמי הכלכלה, סכום המגיע למעשה, כפי שאמר חבר-הכנסת רובין, ל"430 פרו' טה בלבד. ויוצא אפוא, שהספר משלם לפועלו שכר של חודש בזמן שהלה נמצא בשירות מילואים, ומשלם לו שכל חודש נוסף בזמן שהספר עצמו נמצא בשירות מילואים, ולו עצמו אין דואג.

החוק צריך לדאוג לכל האורחים במידה שווה, ולא לפתור בעיותיהם של חלק מהאורחים, בלי לדאוג לאחרים. כן לא נראה בעיני הסידור לאותם האנשים העובדים שלא במשכורת, כי אם בשכר, כלומר פועלים יומיים, שלרוב אין אלה אנשים כה מפותחים ואינם מבינים בחישובים ובחשבוניות. ויש לחשוש שלא יצליחו לקבל את המגיע להם מהקרן בדיקנות גמורה.

ואני חושש לעוד דבר: כמה ימים יבטלו אנשים אלה לאחר גמר ימי שירותם במילואים, כדי לקבל את אחוז התשלום המגיע להם. אילו תורים יהיו שם, אך יהיו כל החישובים, אך ימצאו עובדי הקרן את הכתובות והשמות והמצב המשפחתי, כדי לקבוע אם הנדון מקבל שכר של נשוי שאין לו ילדים, או כמי שיש לו ילדים, וכן יש להביא בחשבון את חליפת-המכתבים שתהיה כרוכה בכך, וכל הפקידות שניאלץ להקים וכל המשרדים שצטרך לנהל ולהפעיל לשם כך. ונשאלת השאלה הגדולה, אם הפתרון הנכון והצודק לא היה בכך, שהמדינה תשא בתש"ל המלא של אנשים המהווים את צבא המילואים, שהוא עיקר צבאנו. המדינה נותנת להם מדים, המדינה נותנת להם הנעלה, והרי לא יעלה על הדעת לבקש למשל 80% מהמעביד בעד הלבשה והנעלה. בהחזקת הצבא לא יעלה על הדעת לבקש מן העובד המעביד השתתפות מסוימת. מדוע קשה מאמץ נוסף זה למדינה, לסלק גם את התשלום המגיע בעד השירות במילואים? הרי לשלטונות המדינה יהיה הרבה יותר קל לדאוג לסילוק התגמול לבעל המשפחה ולקבוע אם הוא נשוי או לא, כי אצלם יש רישום, האם זה לא ייתכן? כמובן, זה יגדיל את התקציב, זה עלול להג' ביר את האינפלציה. אבל, נשאלת השאלה אם איננו טועים בכל החישובים שלנו — הלא מיהו משלם בעד כל זה? האם לא היה יותר כדאי, שהמדינה תשלם, משהיו עוד טפסים למילוי בעד קרן התגמולים, ושהאיש יקבל חלק מהתשלום בצבא וחלק מהמעביד, ויהיה פיקוח אם המע' ביד משלם? הרי מוטב לרכז את כל זה במקום אחד, ואותו מוסד המשלם 650 פרוטה ישלם גם היתר.

יש המתמרמרים מאד נגד מסים בלתי-ישיירים. האם אין זה מס בלתי-ישייר מובהק על אלה שצריכים לשאת בתק' ציב זה? זה הרבה יותר גרוע ממס בלתי-ישייר. במס בל-תישייר, יש לפחות איזו הצדקה. כי כמדת העישון, למשל, של מישור, הוא משלם מס סגירות, וכמדת צריכת הדלק משלמים מס דלק. כאן אין בכלל חישוב כזה, כאן יד המק' ריות שלטת. דוגמה: מעביד אחד, שעובדים אצלו 48 פועלים שכולם חייבים בשירות מילואים בגלל גילם — יצטרך כל חודש לשלם במוצק ארבע משכורות לאנשים שלא עבדו אצלו — לארבעה מפועליו ששיקראו לשירות

פועלים שכירים. אסור להשאיר את משפחותיהם במצב שלא יוכלו להתקיים בלי תגמול בחורש המילואים.

אלה היו הערותינו לסעיפי החוק ופרטים אחרים נביא לפני הוועדה.

יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כנסת נכבדה. בהתחשב במבנה צבאנו, הבנוי בצורה שעיקר החיילים שלנו הם אנשים אורחים הממלאים חודש בשנה את שירותם הצבאי, היה מן ההכרח להביא לפני הכנסת חוק המסדיר את נטל מעמסת ההוצאות של הצבא ושיעור השכר של החיילים המגויסים.

כמו רוב הדוברים לפני, אני מקדם בברכה את העוב' דה, שהמשלה ניגשה סוף סוף לפתרון ענין זה. אבל אינני מקדם בברכה את צורת הפתרון. נדמה לי שלא נקטו בדרך הנכונה. עלינו לשאוף לחלוקה צודקת של הנטל הר' בין על אלה הממלאים את חובת שירותם בעתוודות. אין כל ספק, שכונות החוק לשפר את מצבם של אלה ההולכים לעתוודות, שעד עכשיו לא היתה כל דאגה לפרנסתם ופר' נסת משפחתם. אנב עלי לציין, שלרבים מן העובדים, חוק זה אינו מטיב את מצבם, אלא אף מרע, כי בהרבה מוסדות ובהרבה מקומות עבודה נהגו לשלם לעובד בימי שירותו בעתוודות את כל שכרו במאה אחוז, ולא שמונים, ששים-וחמשה או חמשים אחוז, כפי שהחוק מציע. מעתה, לפי החוק שלפנינו הקובע עקרון זה, אחוזים, לא תהיה כל חלוקה ולא נוגה נטל את המשכורת במלואה. אבל כמובן, טוב שהיה הסדר כולל וקבוע. אבל לא מובן — וכבר העיר על כך חבר-הכנסת וילנר, אף שלא נגע בג' קודם שאני רוצה לנגוע בה — מדוע ישנה חלוקה זו, או הפ' רשים אלה בין 80, 65, 50 אחוז, שרווק יקבל 50%, נשוי 65%, ונשוי אב לילד 80%? ממה נפשך? במקומות שהמשכורת בנויה על בסיס של חישוב משפחתי, שבעלי משפחה עם ילדים מקבלים יותר, אין כל צורך לשנות את האחוז, כי ממילא אותו מעביד ישלם באותו אחוז שכר רב יותר למי שמשכורתו גבוהה יותר; ואילו במקומות שבהם שכר-העבודה הוא קבוע, כלומר שאין שם הבדל ואין מה' חשבים בקביעת השכר אם העובד הוא בעל משפחה, ואם יש לו תריסר ילדים או שאין לו אף ילד אחד — מהי הסיבה שבמקומות כאלה, לגבי איש רווק הולך לשירות מילואים ישתתף המעביד ב"כ 50%, במקרה שהמגויס הוא נשוי — ב"כ 65%, במקרה שהוא נשוי ויש לו ילד ישתתף המעביד ב"כ 80%? אם יש איזו הצדקה בנטל, אני מבין שישלמו לכל מתגייס לשירות מילואים 80%. במקומות שהמשכורת נק' בעת ממילא בהתאם לגודל המשפחה, — באותו שיעור ייקבע גם שיעור התגמול שיקבל המתגייס לשירות מילואים אים מאת מעבידו.

חבר-הכנסת וילנר כבר ציין שלא קבעו את שאלת הת' לויים. יכול להיות שרווק מפרנס את שני הוריו ולפי החוק יקבל רק 50%. לא פתרו כראוי את מצבם של אותם עובדים ונשואים, במקרה ששניהם עובדים: לפי החוק המוצע יקבלו יחד 65%. בעוד שאילו היה כל אחד מהם רווק היה מקבל 50%. יש אפוא כמה וכמה מגרעות בחוק, והייתי אומר שלא היתה בהכרח החוק מחשבה בשלה, לא דאגו לכל הצדדים של הבעיה בשעה שקבעו פתרון זה.

כבר העירו על כך, אבל אני רוצה להדגיש ביתר הד' גשה, שיש מי שדואג למעביד אם אינו דואג לעצמו, ויש מי שדואג לעובד במפעלים גדולים, אבל יש אחוז גדול של בני-אדם, שאינם מעבידים גדולים ואינם עובדים מאורגנים, והם נשחקים במערכת החקיקה שלנו. כוונתי לאנשים כגון

בד לפחות יום עבודה אחד אצל מעביד או במקום עבודה אחו, חיוב המעביד לשלם בעדו תמורת תגמול של אחוז וחצי לפחות משכר העבודה".

לדעתי אין דבר זה צודק כלל, אולם אני מבין משום מה הוא בא, כי שרת העבודה זקוקה לקרן, כאן אני בא לערער על עצם יסודה של הקרן הזו. גובים כספים כדי שתהיה קרן, ואין קרן שתשלם את הסכומים הדרושים. לדעתי אפשר היה לסדר זאת באופן ישיר, אולם איני רוצה להתעכב כרגע על כך, בסופו של דבר, עלי לומר כי המדינה חייבת להאמין למעבידים (אגב, השם "מעביד" אינו מוצא חן בעיני הייתי מעדיף "נותן עבודה") בהרבה דבר רים, כגון לגבי מסי הכנסה וכדומה. הסדרים הקיימים מחייבים את המעבידים להעסיק פנסונים מיוחדים, מפקחי עבודה וכדומה. איני מבין מדוע לא יכול התשלום להי עשות באופן ישיר על-ידי המעביד, ולא באמצעות הקרן.

הרי יש צורך בריכוז. איני מבין מדוע צריך עובד, העובד עבודה זמנית, ועובד את העבודה לאחר חדשים, ומקבל את אשר הוא מקבל, ללכת לקופה אחת ולהת' רוצץ ולהפסיד ימיעבודה. מדוע אי אפשר להסדיר זאת באופן ישיר. בסעיף 14 יש תסבוכה. האם זוהי קופת תגמולים כמו כל קופה אחרת? ומדוע "שרת העבודה רש" אי לקבוע בתקנות הוראות בדבר דרך פעולתה של קרן תגמולים, הנהלת חשבונותיה, הגשת דיונים וחשבוניות ופר' סומם, דרכי הפיקוח עליה, אופן השקעת כספים והשימוש בעודפים... האם גם קרן זו צריכה להבטיח את עצמה מפני ירידת המטבע? בזכות מה רוצים להרבות את כס' פה של הקופה? לשם מה ליצור את כל המשק הזה, את כל ערוב התחומים הזה?

ברבות, מת' נתרגל לכן שכל אחד מקבל את המגיע לו, ואין לנו שני דברים נפרדים בשרשרת זו, וצריך להיות עוד שלב נוסף של כל אותן הקופות? מדוע אי אפשר להפריד למדיין בין כל הדברים האלה?

כמה מלים בקשר למונח שאיני יכול לעבור עליו בלי הסתייגויות: "פוסט עובד במשכורת שחובת שירות במי' לואים חלה עליו או צפויה לו בעתיד הקרוב...". משהו בקשר לזה כבר אמר חברי הכנסת ורהפטיג. הרי אף המ' שגים הגיאוגרפיים אינם מדויקים, וכאשר מדברים על המזרח הקרוב אין יודעים בדיוק היכן הוא מתחיל; ולא כל שכן מושגי זמן. כאשר אומרים: "בעתיד הקרוב", הרי צריך מושג זה להיות מוגדר בחוק. "עתיד קרוב" הוא מושג יחסי. לגבי יכול העתיד הקרוב להיות כעבור שנה, ולגבי מישוהו אחר מספיקים שבועיים. מכל מקום, דבר זה טעון הגדרה בחוק.

עם כל ההסתייגויות, נצביע בעד העברת הענין לוועדת העבודה.

חיים אריאב (הציונים הכלליים):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. ברור שכולנו מע' ריכים ומחשבים חוק זה. הבא להסדיר מצב בלתי-תקין, הן ביחס למעביד והן ביחס לעובד. היו מעבידים ששילמו את כל הכסף, והיו עובדים שלא קיבלו כלל כסף, לכן ישנה חשיבות לחוק זה. לא אוסיף דבר על אותן החקלות שהוזכרו חברי הכנסת רבים וביניהם חברי סיעתי, אולם, אני רוצה להדגיש במיוחד את השלם המעמסה על מעבי' דים מסוג מסויים. איני בקי בעניני התעשייה, אומרים לי ששם זה מהווה "קוסט פלוס", זאת אומרת שכל תוספת בהוצאות של המעביד נופלת על האוכלוסיה. הבעיה היא, איפוא, אם אנו רשאים להטיל נטל נוסף על האוכי-

מילואים. מעביד אחרי, לעומת זה, המעסיק 48 אנשים קשישים יותר שאינם חייבים בעתודות — אינו צריך לשלם לגמרי, זה ייצור הפרשים עצומים בשכר ובקלקול האציה של הייצור. את בעלי הדרגות לוקחים לשבוע יותר, ואדם המעסיק בעלי דרגות יצטרך להשתתף בסכום גדול יותר.

מרדכי נמיר (מפא"י):

אין זו ההזדמנות היחידה לארגן סוציאליזם בארץ.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

תמיד חשבתי שאני יותר שמאלי מאשר הרבה שמא' ליים בבית הזה. אין זה קל אולי לתקן אי-צדק קיים, אולם כשיוצרים דבר חדש, אפשר מראשיתו להשיג שוויון בנטל. בכל ההזדמנות שאני יכול לקיים זאת — אני עושה זאת. הייתי מציע לוועדה שתחשוב היטב כיצד אפשר לתקן דבר זה. איני יודע אם אפשר, במצב שבו אנו נמצאים כעת, לעשות שינוי מרחיק לכת בחוק. בכל-אופן יש לקבוע את הדרך, שבמדינת האפשר יהיה איזון מסויים מצד הממ' שלה, ובמקום שאין זה צודק להטיל את כל הנטל על הפרט, למשל ענין התוספת לילדים ולנשואים, נטיל אותו על המדינה ולא על המעביד.

הייתי מבקש שהוועדה תשקול בכובד ראש ותמצא פתרון לכך. היו עוד כמה סעיפים שלגביהם רציתי לה' עיר את הערותי, כגון לבעיות שהוזכר חברי הכנסת ורהפ' טיג, שהן בעיות משפטיות טהורות, אולם אני מציע שה' וועדה תינתן דעתה עליהן ולא אגזול את זמן הכנסת לכך.

שמחה בבה (הציונים הכלליים):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. בניגוד לדעתו של חברי הכנסת גוברין, אני מצטרף בלי כל חשש לאלה אשר הביעו את סיפוקם על כך שהחוק הזה ימלא חלל ריק בחקיקה שלנו. כמירכב אני חושש להביע כמה ספקות והערות.

הדבר הראשון הוא המושג עובד. אני מבין את הכללת בעל המשק העצמאי בסוג זה. אולם יש לי טענה לשרת העבודה על שהיא מקפחת סוג אחד של עובדים, שאם כי אינם עובדים בשכר ואינם מקבלים משכורת, אי-אפשר להשמיט אותם מציבור העובדים. כוונתי לבעלי המלאכה הקטנים, כגון סנדלר העושה תיקונים, חייט המתקן בגדים וכדומה. כיצד אפשר לוותר על החלק הזה של העובדים? הרי זהו אלמנט דל ועלוב ואסור לנו לשכוח אותו. הוא רחוק מלהרוויח שכר יומי שמרוויח פועל מקצועי בינוני.

הערת השניה היא ביחס לגובה התשלומים. אני חושב את השיעורים של 50, 65 ו-80 אחוז לצורקים. אבל ישנם מפעלים רבים שאינם צוברים רווחים גדולים; ישנם מוסדות ציבוריים, רשויות מקומיות, עיריות וכדומה. משום מה צריכה ליפול מעמסה כליך גדולה על האלמנ' טים האלה? יש לקבוע הבדל בנדידן זה, כשם שישנו הבדל בתשלומים שהצבא משלם לחיילים. האם אין הבדל בין התשלומים הרגילים לחייל שיש לו אשה בלי ילדים ובין התשלומים לחייל שיש לו אשה עם שני ילדים? הרי אשה בלי ילד יכולה ללכת לעבוד ולהרוויח משהו, מה שאין כן אם לילדים.

בדרך זו גם לא יעשה עוול לאנשים בנוגע לאחוזים. אני חושב שגם בדרך זו נגיע ל-90% של המשכורת, כי אין כאן איש המאמין ששל המונונות — אפילו במשטר זה של צנע — עומד באמת על 6 לירות לחודש.

וכאן עלי לעבור לביצוע החוק וברצוני לעמוד על שני דברים. אצטט לפניכם את סעיף 8: "עובד בשכר שע'

זאת. אמנם אני מסכים אתך, שכאשר אנו דנים בשאלה מסוימת אין אנו צריכים לערבב שאלה פרינציפיות אחרת אבל אילו הציעו כאן למסור את הכסף באופן אחד למשרד אחד ישלם לחייל, לא היתה השאלה מתעוררת. השאלה מתעוררת כאשר יוצרים שוב קרן תגמולים, הגמ' צאת אמנם בפיקוח משרד העבודה, אבל למעשה היא נתונה בידי ארגוני עובדים. אנו אומרים: הגיע הזמן שהמדינה תקים את השירותים לכל האוכלוסיה, לא רק לעובדים. כל האוכלוסיה זקוקה לשירותים. אני מוכן, בתור ויתור, להסכים שלא יהיו קופות-חולים שלנו ושל אחרים; אנו נוכנים לקבל ביטוח רפואי וסוציאלי ישר מהמדינה. אנו יודעים כיצד מתנהלת עכשיו המדינה עלייך ממשלה שאנו באופוזיציה כלפיה, עלייך שרת-העבודה, שאנו יודעים מאיזו מפלגה היא, ובכל זאת יש לנו אמון יותר לסידור מסוג זה עלייך המדינה והממשלה הזאת, מאשר ביטוח סוציאלי עלייך ארגוני עובדים שהיו קיימים מלפני שנים.

משום-כך הייתי מציע, שהוועדה, בדיונה על החוק הזה, תיגש לתיקון יסודי, הן בנוגע לחקלאים המעבדים משק עצמי — ובזאת אני מצטרף לדעתו של חברי-הכנסת אסף, שמצבם קשה מאד — והן בנוגע לבעלי-המלאכה ובנוגע לנטל הפרופורציה של האוצר והמעבידים, ובעיקר המעבידים המייצרים מצרכים הנמכרים בשוקי חוץ-לארץ. וכן, סידור התשלום של הקרן לא צריך להיעשות עלייך קרן מיוחדת, כי אם משרד-האוצר ישלם את הכסף לחייל בצבא המילואים.

שרת-העבודה ג. מאירסון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה.

אני רוצה לציין בסיפוק את ההתענינות הרבה שהחוק הזה עורר בחברי-הכנסת. אני חושבת שאזרחים ההולכים למילואים בצבא, טוב שירגישו שחברי-הכנסת מכל המפלגות כולם דוגלים לגורבה. אני מקבלת זאת כברכה.

דומני שכמה מחברי-הכנסת ניצלו את ההזדמנות הזאת כדי להשמיע טענות שלמעשה אין להן קשר עם החוק הזה. הרי אי-אפשר כלל, עלייך החוק הזה דוקא, לתקן את כל העוול הקיים בחברה. לא יקשה לחברי-הכנסת הררי לשכנע אותי שהחברה שבה אנו חיים היום, גם במדינת-ישראל, איננה היא הצדק, ויש עוד מה לתקן. ובלי להיכנס להגדרות מל שמאלי יותר ומי ימני יותר, אשמח מאד אם בכל צעד וצעד שנעשה לקראת תיקון החברה שלנו ולעקירת אי-הצדק משרשו ילך אתנו חבר-הכנסת הררי, אבל להשלטת הצדק דרושים חוקים רבים, ואני מקווה שכל חוק שתביא הממשלה לכנסת יתקן משהו הטעון תיקון. לדעתי גם חוק זה מתקן דבר הטעון תיקון. הוא איננו מתקן כל מה שיש לתקן במדינה, אבל את הדבר המסוים שלשמו הוצע — ודאי שהוא מתקן.

יחד עם זאת הושמעו כמה הערות מעשיות מאד, וב-טווחי שכאשר הוועדה תדון בכובד ראש בכל ההערות האלה יהיה מקום לתיקונים, גם אם לא כל ההערות יתקן בלו. למשל, הבעיה שעמדו עליה רבים מחברי-הכנסת, נעזת העובד העצמאי — בין אם הוא איש התישבות, בעל-מלאכה, חנוני קטן או מתקן נעלים — היא בעיה נכבדה הצריכה עיון. עובדה היא שגם בשווייצריה, שממנה למדנו הרבה בעיבוד חוק זה, מפני שסדרי צבאה וארגונו דומים לשלנו —

לוסייה? אבל יש מקרים שכל תוספת הוצאות — ויש לנו תוספות כאלה, ברוך השם, כי המצב החמור מצריך תוספות רבות בזמן האחרון — וביחוד כל תוספת הוצאות לשכר-העבודה, נופלת בצורה זו או אחרת, על המעביד בלבד. אם נקח למשל את פרדסנות — הרי תוצרת זו אינה יכולה לסבול את הקוסט פלוס, כי מי שקונה את התוצרת בחוץ-לארץ אינו מתחשב לא בקוסט ולא בפלוט שלנו — לגבי תוצרת זו הבעיה היא רצינית. לא אחת דובר בכנסת הראשונה על בעיה זו, כיצד אפשר להטיל מעמסה נוספת על האוכלוסיה עלייך הגדלת הוצאות הייצור גם בתעשייה וגם בחקלאות המיוצרת בארץ והנצרכת בארץ. כיצד תסבול האוכלוסיה את הנטל הנוסף הזה? וכיצד יסבלו המעבידים את הנטל, ובעיקר אלה המייצרים סחורות הנמכרות בחוץ-לארץ? זו היא בעיה חשובה מאד בשבילנו.

אני אמנם מסכים עם ידידי חברי-הכנסת גוברין, שהשירות בצבא הוא זכות, וכל אחד צריך להשתמש בזכות זו בלי להעמיד תנאים. בכל זאת, מה ההבדל בין החייל המשרת בשירות קבע — והרי גם זוהי זכות, וזכות חשודה במאד — שלגביו דואגת המדינה לכול, שהוא ומשפחתו יקבלו את כל המגיע להם, כדי שיוכלו לחיות חיי אנוש הגונים, כמו כל האוכלוסיה האזרחית בארץ; ואילו לגבי אלה הממלאים גם הם זכות חשובה, ומשרתים בצבא המילואים, מדוע כאן וגם האוצר ואומרי: לא, כאן נסתפק רק ב-650 פרוטות. ואני לא אכנס עכשיו לפרטים בנוגע לשיעור הניכויים מסכום זה.

מדוע משתתף האוצר בסכום כה קטן? מדוע צריך הנטל הגדול ביותר ליפול על האוכלוסיה בכלל, שתשלם מחירים יותר יקרים בעד התוצרת, ומדוע צריכים מעבידים לשאת בנטל גדול יותר מאשר האוצר, כאשר הם מוכרים את סחורותיהם בשוקי חוץ-לארץ? לכן, מוכרחים להגדיל את הפרופורציה.

דובר כאן על הענין של תשלום 650 פרוטה באופן שווה לכל. כבר דובר על כך, שכשם שהצבא מבדיל בתשלום שכן בין בעלי-המשפחה ובין הרווקים, כך אפשר היה לעשות גם כאן. דעתי היא שהפרופורציה היא קטנה יותר מדי.

בנוגע לעצם הסידור של התשלום אני מצטרף לדעה שנשמעה כאן, שאין צורך להכביד על הסידורים שהחיל במילואים יקבל כסף משני מקורות. אני מבין את הענין של אחוזי-הצדקה ולא אכנס לבידור באיזו מידה הוא צודק. אבל, מדוע צריך ליצור קרן תגמולים או למסור את הדבר לקרן אחרת הקיימת כבר? מנקודת-מבט אדמיניסטרטיבית בית פשוטה אפשר היה למסור את הדבר לאותו המשרד, שישלם לחייל את 650 הפרוטה, והוא יקבל את התשלום ממקור אחד. אותה ממשלה המקפידה עלי-כך שהמעביד ישלם, צריכה לדאוג לכך שהמעביד ישלם לאותה הקרן הצבאית ולא לקרן התגמולים.

רציתי רק להעיר לידידי חברי-הכנסת גוברין הערה בקשר עם הלאמה. ישנו מרחק רב בין הלאמה ובין הלי-אמת שירותים.

עקיבא גוברין (מפא"י):

אני מסכים לך.

חיים אריאב (הציונים הכלליים):

אני שמח מאד, שקיבלתי לפחות הסכמה בשלב אחד. אשמח כאשר אקבל את ההסכמה בשלב הביצוע בשאלה

בנימין אבניאל (תנועת החרות):
פרט לקרן התגמולים.

מתפלאה אני על חברה-כנסת אבניאלי, שבדרך כלל הוא אדם בעל עמדה משלו והוא יודע למצוא הרבה אר-גומטים לביסוסה, שהפעם הסתמך רק על כתבה של עתון "הצופה" של הפועל המזרחי, ולא הביא את הנימוקים שלו. אני כשלעצמי לא אצטער כלל וכלל אם הצבא ואם הגורמים הקשורים בכך — נותני העבודה והעובדים (וכאן ישנם שני פארטנרים) — יסכימו לקבל את הקרן הזאת לרשותם. אני לא אתנגד לכך, שריה-עבודה אינו מחוסר-עבודה ואינו מחפש לו עוד טעם מחייה, אבל אם הקרן תהיה קשורה ומרוחקת לקרן-החופשה — מה האסון בכך, ומה הדבר הנורא שמצא חברה-כנסת אבניאלי כסיו-דורה וניהולה של קרן-החופשה? ישנו בארץ ציבור פועלים, אשר במשך עשרות-בשנים לא ישב וחיכה שמיי-שהו יקום וידאג לו, ובעיקר כאשר חיינו עשרות בשנים במשטר של שלטון זר, אשר לא דאג כלל לענייני בריאות, לענייני חוסר-עבודה, חופשה, וחוקת עבודה. ציבור הפוע-לים הוא שדאג לעצמו, ובכוחותיו הוא יצר מה שיצר ברשת נפלאה של עזרה הדדית.

גם אלה הסבורים שעם קום המדינה היה עליה להלאים את כל השירותים הללו וגם אלה המתנגדים לכך, בהכרח יסכימו לדבר אחד: בשעה שקמה המדינה כבר היה יסוד מוסד לכל הרשת הזו של שירותי בריאות, סעד וחינוך. אין לזקוף רק לזכותה של המדינה את העבודה שהיא יכולה להשתמש בכלים הקיימים מזה עשרות שנים.

מדברים כאן על הפלייה. נכון שישנה הפלייה אחת גדולה: אין שוויון בארץ בכוחם המספרי של ארגוני הפר-עלים. זוהי הפלייה שנוצרה בצורה הדמוקראטית ביותר והחפשיית ביותר עליידי העובדים עצמם. הם אשר בחרו להצטרף לארגון זה ולא לאחר. נוצרה איפוא הפלייה גדו-לה, שישנו ארגון המאגד בתוכו 75—85 אחוז של ציבור העובדים וכל יתר האחוזים מתחלקים בין שלושה-ארבעה ארגונים. לפני ימים אחדים קיבלתי מכתב בקשה להכניס ארגון עובדים נוסף ללשכת-העבודה. ארגון זה מקיף פחות משני אחוזים של הפועלים בארץ. אין איפוא להא-שים את משרד-העבודה בהפלייה. לא אנו יוצרנו את ההפ-לייה הזאת. עובדה היא שארגון העובדים הגדול ביותר בארץ הוא הסתדרות העובדים הכללית; היא שהיתה חלוצה גם ביצירת הקרנות והשירותים של עזרה הדדית לחבריה. טבעי איפוא הדבר שהכלים של הסתדרות העובדים הם הרבה יותר גדולים מכליהם של האחרים.

משום כך טבעי הוא הדבר שנסמך הקרן שמדובר בה לקרן הגדולה ביותר והחזקה ביותר, המסוגלת לתת את שירותיה לכל. כדי להקים את המוסדות נצטרך לשאול את העובדים לאיזה ארגון הם משתייכים. אולי יתענינו חברי-הכנסת לשמוע שלפני שהרכבנו את המוסדות ביק-שנו וחזרנו וביקשנו את ארגוני הפועלים שמחוץ להס-תדרות העובדים הכללית למסור לנו מהו מספר חבריהם. עשינו זאת בכתב ובעל-פה אך לא קיבלנו תשובה. לא בי איפוא האשמה. ארגוני פועלים אחדים סבורים שמספר חבריהם הוא בגדר סוד ואסור להם למסרו למשרד-העבודה.

אנחנו אומרים איפוא: נשאל את העובדים לאיזה ארגון פועלים הם משתייכים על מנת שנוכל להרכיב את המו-סדות. אך דבר זה נחלק בהתנגדות. רבותי, כל הסיפורים שאין העובד יכול לגלות לאיזה הסתדרות הוא משתייך כיון שאינו יודע מה עלולות להיות תוצאותיו של גילוי זה — אי-אפשר כלל להתווכח עליהם. מציעים לנו לעשות בחירות. ברור שבחירות הם ענין טוב וחיובי, אך נחליט

שרת-העבודה ג. מאירסון:

אחת חושב שאשכח זאת?

— שם מצאו פתרון. איש מהמתווכחים פה לא הציע את הפתרון הזה, ואינני יודעת אם יש משהו המוכן לקבלו. אינני בטוחה כלל אם זהו הפתרון היאות לבעיה אצלנו; אך מענין לדעת כיצד פתרו הם את הבעיה. הם יצרו לעצ-מם באופן וולונטרי קופות-תגמולים שמהן הם מקבלים את התשלום בזמן המילואים; וסידרו את הקופות לפי הסוגים השונים של עובדים עצמאיים שאין להם מעבידים או נותני-עבודה. לגבי אין בכך הבדל פרינציפיוני. הם הקימו קופות משלהם לעזרה הדדית. ייתכן שזוהי הדרך גם בשבילנו.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

שם יש מצב חברתי קבוע.

שרת-העבודה ג. מאירסון:

הרי אין לומר שאצלנו משתנה בכל יום שכבת-החנ-וונים. ודאי, נפעם לפעם מתוסף או פוחת חנווני, אבל בדרך כלל יש מעמד חנוונים וזעירים. יש מעמד התישבות עובדת או התישבות של משקים קטנים וכו'. שם פתרו כך את השאלה. אינני מוכנה להיתלות דוקא בפתרון זה. אני מודה בכך שזוהי בעיה, ואני מודה שלא ניתנה תשובה בחוק זה. הייתי רוצה שהוועדה תעסוק בבעיה זו ותנסה למצוא לה פתרון. אדרבא. נאחל לה הצלחה.

הפליאה אותי התנגדותם של חברי-כנסת אחדים לענין הקרן. אינני מהכחינת בזה לדברי הביקורת של חברה-כנסת ד"ר אבניאלי, אלא לאלה שהתנגדו לעצם יצירת הקרן, שאמרו כי כוטב שיהיה קשר ישיר בין נותני-העבודה לעובד. בחוק הזה חיפשנו פתרון לדבר בלתי-צודק שהיה עלול להיווצר. ניסיתי להסביר בקצרה בפתיחת דברי שאין הרכב העובדים שווה אצל כל המעבידים. יש מקום עבודה שרוב העובדים הם קבועים, יש מקום שחלקם הגדול זמ-ניים, יש מקום-עבודה שבו מרבית הזמניים חייבים שירות, יש מקום אחר שבו, במקרה, מרבית העובדים הזמניים אינם חייבים שירות. אילו נקטנו חלוקה מכאנית היו נותני העבודה צודקים בהתנגדותם לסדר זה. ולא זו בלבד. נדמה לי שחבריה-כנסת מכל הסיעות חייבים להיות שות-פים לדאית עוד בעינין אחר. יש סכנה שנתון העבודה, כאשר יצטרך לקחת עובדים זמניים, יעשה את החשבון ויבדוק אם כדאי לו לקחת עובד זה או לא לאור העבודה אם הלה יהיה חייב שירות מילואים או לא. אנחנו ניסינו למצוא פתרון לבעיה זו. אני בטוחה שחברה-כנסת הררי וחבריו יסכימו לי שהצגנו מחייב למצוא פתרון לבעיה זו הן לגבי נותן העבודה והן לגבי העובד הפוטנציאלי, אשר יצטרך לעמוד בפני הבחינה, לא רק אם הוא מוכשר לעבודה ויש לו הסגולות הדרושות לעבודה, אלא אם הוא חסוכליליה חייב שירות בצבא ומשום כך הוא פסול. רצינו למצוא דרך יותר צודקת ויותר מציאותית.

ועכשיו, מה לעשות לקרן הזאת? על הענין הזה הטילו כליכך הרבה פחדים עד שתמנהי על כך. ומפליא אותי עוד דבר אחד, הקולקטיביות הרעיונית שבסיעת חרות על התהום הטראגית שבין מוחי לבין לבי. אני מצטערת מאד להגיד לחברה-כנסת אבניאלי שחלוקה זו שניסה לעשות כאן אינה מקורית ביותר; כבר כתבו על כך חברי המפלגה שלו. הדבר הוא מבדח למדי, אבל אינני רואה מה שייכות יש לו לחוק הנידון. בכל אופן, אינני חושבת שאם הלב חלש כליכך, או להיפך — אם המוח הוא החלש — תעמוד לנו כאן עזרתה של הכנסת.

להרכב העובדים. ואחוז וחצי המשתלם על כל עובד, על פי החישובים שנעשו — מספיק.

חבריה הכנסת ורהפטיג ואחרים דיברו על ענין הפיטורים. אין זה חדש. אותו סעיף ישנו גם בחוק החיילים המשוחררים. סעיף דומה לזה ישנו, למשל, בחוק ביחס לפיטורי אשה בזמן הריונה בגלל היותה הרה, כדי שנותן העבודה לא יצטרך לשלם פיצויים תמורת 12 הש"בועות. לפי החוק אין נותן העבודה יכול לפטר אותה. אבל בכל זאת חתמתי בעצמי בזמן האחרון במקרים אחדים, כאשר הוברר לי שהעובדת אמנם פוטרה, אבל לא בגלל הריונה. לא קשה לברר אם נותן העבודה פיטר פועל בגלל זה שעמד לשרת במילואים.

אשר להגדרה "בזמן הקרוב". ברור שאין הכוונה לא לשנה ולא לששה חדשים. נצטרך לקבוע בתקנות מה פירוש "זמן קרוב" ונקבע אם זה חודש, חדשים או ששה שבועות. יכולה להיות שירות לב. זאת ניתן לשער, ולא צריך לאפשר זאת ולא צריך לנצל את החוק לרעה. עד עכשיו לא הוברר, שחוקים וסייגים אלה גרמו סבל למישהו.

אני מתפלאת שחבריה הכנסת ורהפטיג החשיב כל־כך את הדבר והכביר על הענין כאשר אמר שבסעיף 14 כתוב שהקן צריכה להתנהל בנפרד. מה פירוש הדבר? — פירוש הדבר שתהיה הנהלת חשבונות של הקרן הזו בנפרד, שלא תהיה דיסה אחת של קרן החופשה וקרן זו, לא מובן לי מדוע מצריך הדבר אפאראט גדול.

עלי לענות על השאלה בנוגע לחישוב ימיה העבודה. בשירות המילואים מקבלים 30 תשלומים בחודש, ולכן נעשה החישוב כך.

לבסוף ברצוני להעיר כי השיטה שבה הלך משרד העבודה בהכנת החוקים היא אולי מסובכת, אבל חשבנו שהיא גם הנוכחית. לפני שאנו מביאים חוק לכנסת, עובדים על החוק הזה לא רק אנשי משרד העבודה, כי אם ועדה ציבורית המייצגת את כל הגורמים המעוניינים בדבר. רק אחרי כן מובא החוק לכנסת והיא מעבירה אותו לוועדת העבודה. יש הטוענים שזוהי עבודה כפולה, אבל אנו בכל־זאת מלוכמים בדרך זו. גם בהכנת החוק הזה החייצנו עם התאחדות בעלי־התעשיה ועם נציגי הסתדרות העובדים, וכמובן גם עם הצבא. הגענו לכלל הסכם עם כל הגורמים המעוניינים בנוגע לשאלות החשובות. משום כך מפליא הדבר שחבריה הכנסת וילנר רוצה לדבר כאן בשם ההסתדרות, כי שמענו את דבריהם של נציגי ההסתדרות המוסכמים, והחוק הזה איננו מציע דבר גרוע יותר ממה שהציעה ההסתדרות בנידון זה, אם מקבלים את הדעה שהממשלה אינה יכולה לשלם 100%, ושמוכר רצה להיות השתתפות הן מצד נותני העבודה והן מצד העובדים.

אני מבקשת להעביר את החוק הזה לוועדת העבודה, על־מנת שהיא תדון על־כך בהקדם ותסדיר את הענין. עלי עוד להעיר לחבריה הכנסת הררי, שאם ישנם מקרים שבהם מקבלים אנשים יותר כסף, הרי ישנם מקרים רבים שהם מקבלים פחות; וזאת בא החוק להסדיר. כמובן נאמר בחוק שאין הוא פוגע בהסכמים ובחוזי עבודה.

היו"ר י. שפרינצק:

נצביע על העברת החוק לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את החוק לוועדת העבודה נתקבלה.

הישיבה נסתיימה בשעה 19.20.

כולנו שבמשטר הזה יכול כל איש להתארגן כרצונו ולבחור לו כל ארגון פועלים שהוא רוצה בו. ואני יכולה להבטיח שלא יקרה לו שום דבר מכשיל או בלתי־נעים. כל הנאומים מעל במה זו לא יועילו כל זמן שלא יביאו עובדות שאוכל לבדוק אותן. דברים בעלמא אינם עשויים להשפיע.

אם קרן התגמולים תהיה קשורה לקרן החופשה, היא תתנהל כמו קרן החופשה, וכל עובד יקבל את המגיע לו. כל האימה הזאת שרצו להטיל בדבר מנגנון, תורים וימי בטלה — אין לה שחר. בקרן החופשה כל עובד יהיה לו פנקס, ואני מניחה שבפנקס זה יירשם גם ענין קרן התגמול. לים ומה העובד זכאי לקבל, והוא יקבל מה שהוא זכאי לו.

חבריה הכנסת ספיר ועוד מישו מחבריה הכנסת טענו בסברתם שלחברי הקואופראטיבים יש זכות שאינה ניתנת לעובד עצמאי. זוהי טעות. אין הכוונה לחברים בקואופראטיבים כי אם לעובדים השכירים בקואופראטיבים ולקבוצה קבלנית, ולא לקבוצה קואופראטיבית. על־כך מדובר גם בחוק שעות העבודה. המדובר הוא בקבוצה המארגנת לעשות עבודה על אחריותה, אך היא כפופה להוראות מפורטות בדבר ביצוע העבודה. לדוגמה: פועלים מסוגים שונים בגמל תל־אביב ובגמל חיפה. הם אמנם קבוצה קבלנית, אבל מנהל הנמל אומר להם: עשו עבודה זאת, ועשו אותה כמספר שעות מסויים. אין המדובר בקבוצה המקבלת עליה בנין בית או עשיית ריהוט ועושה זאת על אחריותה היא. המדובר הוא בקבוצה כזאת ובסוג עובדים זה, ולא באחרים.

לא אחזור כאן על הדברים שנאמרו בענין מחוסרי העבודה. ענין חוסר העבודה והצרות הכרוכות בו — אין חוק זה יכול לפתור. העובדות הסטאטיסטיות שהביא חבריה הכנסת וילנר על רבבות פועלים מחוסרי עבודה — איני מוצאת לנחוץ להתווכח עליהן.

חבריה הכנסת רובין ואחרים אמרו: לרוק אין אפשרות לוותר, לסוג זה אין אפשרות לוותר; וחבריה הכנסת אריאב דיבר על מצבה הכספי הקשה של הממשלה. רבותי — פה יסוד הטעות. אם קיים מצב כספי קשה הרי הוא קיים לא בממשלה, כי אם במדינה; ובמדינה חיים כולנו. הייתי רוצה לשאול את חבריה הכנסת רובין או את האחרים: אם הרוק אינו יכול לוותר, בעל המשפחה אינו יכול לוותר, נותן העבודה אינו יכול לוותר — מי איפוא יכול לוותר? המדינה יכולה לוותר? חבריה הכנסת הררי ואחרים פתרון בכיסם — הממשלה תשלם. בעוד שבועות אחדים, אולי בעוד עשרה ימים, נדון בבית על תקציב הפיתוח לששת החדשים הקרובים ועל תקציב רגיל עד סוף שנת התקציב, ואז נראה אם כל אלה האומרים עכשיו שיש להוסיף לרוק ולהוסיף בעלי־המשפחה ושרי־האוצר יקבל על עצמו את האחריות לכל התשלומים, אם דוקא הם יהיו אלה שידרשו יותר מסים, עול כבד יותר על כולנו. מענין לראות אם כך יהיה פתרון זה, לקבוע בכל מקום יותר הוצאה ופחות הכנסה, ספק אם הוא עשוי לחלץ את המדינה — ולא את הממשלה — מהמצב הכספי הקשה שהיא נתונה בו.

טען אותם חבריה הכנסת שטענו שאחוז וחצי אין בו כדי לפתור את השאלה. היה זה נכון אילו אותו סכום של אחוז וחצי היה משתלם רק לגבי אלה שהולכים למי־לואים. אך אין הדבר כך. הסכום משתלם לגבי כלל העובדים, וחייבים בתשלום זה כל נותני העבודה, בלי שים לב

נספחות

סדרהיום לשיבות י"ד — ט"ז

- א. הודעת שריהחוף.
- ב. חוק להארכת הוקף של תקנות-שעת-חירום (הוראות בדבר רישום ציוד וגיוסו), תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ג. חוק שירות-מילואים (תגמולים), תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק ההגירה, תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק ערבות למשכנתאות, תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק הצהרות מוות, תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק חזקות מוות, תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).
- ח. בחירת סגני יו"ר הכנסת.
- ט. חוק-המעבר (תיקון), תשי"ב — 1951 (קריאה ראשונה).

סיכום הישיבות

- ישיבה י"ד (ה' חשון תשי"ב — 4 נובמבר 1951)
היו"ר — י. שפרינצק.
- א. שריהחוף מ. שרת הצהיר הצהרת-אמונים.
- ב. חברי-הכנסת א. דויטש וא. סוסטק הצהירו הצהרת אמונים.
- ג. שריהמשפטים ד. יוסף מסר הודעה על מינוי שני סגני-שרים.
- ד. שריהחוף מ. שרת מסר הודעה על מדיניות-החוף, בדיון על הודעת שריהחוף השתתפו: פ. ברנשטיין, י. ריפתין, י. רפאלי, א. בן-אליעזר, ש. מיקוניס, י. כסה, ה. ברגר, מ. נורוק, שרת-העבודה ג. מאירסון.
- ישיבה ט"ז (ו' חשון תשי"ב — 5 נובמבר 1951)
היו"ר — י. שפרינצק; ז. שפר.
- א. מ. ארגוב הביא את הצעת הוועדה המסדרת לשעבר בדבר בחירת שני סגנים נוספים ליושב ראש הכנסת. בדיון השתתפו: א. רימלט, י. בדר, מ. ארגוב, ח. רובין, י. הררי, מ. וילנר, י. רוקח.
- הוחלט: לבחור בחברי-הכנסת ז. שפר וב. מינץ כסגני יושבי-ראש הכנסת.
- ב. בהמשך הדיון על הודעת שריהחוף השתתפו: א. ליבנה, י. הררי, א. דויטש, א. סטופ, ב. מינץ, ח. בן אשר, ס. א. אזולעי, י. בן-אהרן, ב. אזניה, א. רימלט, י. בן-צבי, מ. קלמר, י. חזן, י. רוקח, ראש-הממשלה ד. בן-גוריון השיב למתווכחים.
- הצעות-החלטה לסיכום הדיון הובאו עלידי י. ספיר, מ. סנה, א. בן-אליעזר, י. הררי וש. מיקוניס, בשם הוועדה:

תיקוני טעויות

- חוברת ד' (מושב ראשון)
עמ' 127, דברי א. ציולינג.
- טור ב', שורה 21 במקום "האם אין זו עבודה", —
צ"ל: "האם אין זו עובדה" וכו'.
- עמ' 128, דברי א. ציולינג.
- טור ב', שורה 29 במקום "לא אעסוק בניתוח הדר"
- כ"ם — צ"ל: "לא אעסוק בניתוח ההוצאות" וכו'.
- באותו הטור, שורות 8—9 (מלמטה): במקום "מנין תקחו את האמצעים כדי" וכו' — צ"ל: "מנין תקחו את האמצעים כדי להגיע לתמורה עלידי ייצור בתזונה חקלאית? מדוע אתם דוחים הצעותינו הקונס סרוקטיביות בשאלת הייצור החקלאי?" וכו'.